БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят-Монголой ҮНЭН

КПСС-эй Бурят-Монголой обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй, КПСС-эй Улан-Удын горкомой орган.

№ 11 (7919)
ЯНВАРИИН 13
ПЯТНИЦА
1956 он

Сэн 20 мүнгэн.

МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО:

Һуралсалай жэлэй шиидхэхы һаранууд

Гүгэдэнниитын арбан жэлэй һуралда дамжан орохо, һургуулинуудта политехническэ һуралсал ябуулха гэжэ КПСС-эй XIX съездэ табигдаһан зорилго мүнөө болон дээрэ дүүргэгдэжэ байна.

Республикын столица Улан-Удэ городто бүгэдэнниитын арбан жэлэй һуралсал, мүн бүхы худөө нютагуудаар долоон жэлэй һуралсал бэелүүлэгдэнэй. Хаа хаанагүй 8—10-дахи классуудай һурагшад тоо хэмжээгээр олошороо. Гансал энэ һуралсалай жэлдэ республика соомнай гурбан нэгэн шэнэ дунда һургуулинууд нээгдээ.

Мүнөө советскэ һургуулиин гол зорилго хадаа гансал дээдэ һургуулинуудта залуушуулай орожо һурахын тула тэдэниие бэлэдхэхэ бэшэ, харин энээнтэй хамта дунда һургуули дүүргэһэн залуу үетэниие олон шатын эдлэл мэргэжэлдэ һургажа, ажалдахи һургаха, илангаяа промышленностидо, худөө ажахыда, транспортдо, хэлхээ холбоондо хүдэлмэрилхэ кадрнуудые бэлэдхэхэ зорилготой байна.

Дунда һургуулиие дүүргэһэн хүнүүд, басагад энээнһээ хойшо олоной ажалдэрилдэ гаража худэлхэ шадалтай болоно. Дунда һургуулиин һурагшад хадаа эрдэм наукануудай эхиие шудалан үзэжэ, мүнөө үеын социалистическэ үйлэдбэриин үндэһэ һуурилагшад: энергетикэ, техникэ, технологи, үйлэдбэриин эмхидхэлгэнүүдтэй) һайн танилсажа гараха ёһотой.

Иимэ зорилгонуудтай таарулан Улан-Удын һургуулинуудта шэнэ түсэб болон программануудаар мүнөө бүхы һургуулинуудта энэ һуралсалай жэлдэ худэлмэрилжэ байна. Политехническэ һуралсалгада шухала физикэ, хими, биологиин шэнэ программануудай ёһоор эдэ предмедүүдэй практическа болон лабораторно хүдэлмэри, үйлэдбэридэ экскурсинуудые үргэнөөр хэрэглэжэ болоно. Мүн 1—4-дэхи классуудта гар хүдэлмэри, 5—7-дохи классуудта һуралсалай-туршалгын талмайнуудта болон мастерскойнуудта практическа хүдэлмэри, 8—10 классуудта худөө ажахыгаар, машиноведенеэр болон автотехникээр занятинууд үргэлжэлдэг болонхой. Дунда һургуулиие дүүргэгшэд өөрынгөө эрдэм һуралсалые социалистическэ байгуулалтада хэлбуулан, арадай ажахыда хэрэгтэй мэргэжэлые һаадгүй шудалан абажа шадаха аргатай болоно.

Һуралсалай үнгэрһэн хахад жэлэй республикымнай олохон һургуулинууд һуралсалай-хүмүүжүүлгын худэлмэридэ мэдээжэ амжалтануудые туйлажа шадаһан байна. Һуралсалай шэнэ программаар хараалагдаһан эрилтэнүүдые гүйсэдхэжэ түрүү багшанар горьтойхон амжалта гаргана. Улан-Удын 1-дэхи, 6-дахи, 22-дохи ба бусад һургуулинуудай һурагшад һурасань хахад жэлэй дүнгөөр һайн байна. Эдэ һургуулинуудай һурагшад шудалдаг предмедүүдээ һайнаар, гүнзэгыгөөр ойлгожо байха юм. Олон һургуулинуудай мастерскойнууд болон һуралсалай-туршалгын талмайнуудта практическа хүдэлмэрээ һайнаар ябуулжа, мүн промышленнэй предприятинууд, МТС, колхозуудаар олон экскурси эмхидхэжэ болонхой. Үхибүүдэй журам һайжа-

руулхын тула багшанар хүмүүжүүлгын худэлмэридэ ехээр анхараа хандуулдаг байна.

Гэбэшье, бүхы һургуулинуудта һуралсалай-хүмүүжүүлгын худэлмэри дээдэ хэмжээндэ табигданхай гэжэ хэлэхээр бэшэ байна. Зарим һургуулинуудай худэлмэридэ үшөө олон дутуу дундануудые тохёолдоно. Һуралсалай түрүүшын хахад жэлэй дүнгүүдые харахада, Закаменай аймагай Санагын дунда һургуули, Улан-Удын 12-дохи дунда һургуули, Иволгын аймагай Оронгын дунда һургуули болон бусад тон хангалтагүйгөөр худэлмэрилһэн байна. Эдэ һургуулинуудай олохон һурагшад жэлэй сэгнэлтэнэйгээ хоёрдохи четверть дүүргэһэн байгаа. Зарим нэгэ һургуулинуудта шэнэ программаар хараалагдаһан гар ажалай урогууд ёһо тэдыгээр үнгэргэгдэдэг гү, али огто болодоггүй байхань гэмшэлтэй. Олонхи һургуулинуудта һурагшад ород хэлэ ба математикаар хангалтагүй сэгнэлтэ абана. Тэдэниие сээжэлдэһэн ямар нэгэн дүримөө бодото дээрэнь хэрэглэжэ бэшэхэ гү, али бодолго бододохоо шадахагүй байдаг.

Һуралсалай хэрэгтэ багша хадаа шиидхэхы үүргэтэй юм. Тэдэ зарим багшанар үхибүүдые һургаха, хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ бүхы хүсэ шадалаа үгэдэггүй, халирхайгаар худэлмэрилдэг, урогуудаа һайнаар бэлэдхэдэггүй, өөһэдынгөө мэргэжэлые дээшэлүүлдэггүй байна. Иимэ дутагдалнууд Улан-Удын багшанарай январьска суглаан дээрэ элирхэйлэгдээ, эрид шүүмжэлэгдэһэн байгаа.

Республикын гэгээрэлэй министерство, арадай гэгээрэлэй таһагууд, тэрэшэлэн багшанарай мэргэжэлые дээшэлүүлхэ институт педагогическа ажалай түрүү дүй дүршэлые согсолжо, бүхы багшанарай дунда үшөө багаар тараана.

Мүнөө һуралсалай жэлэй гурбадахи четверть эхилбэ. Үбэлэй амаралтын үедэ хүхюу сэнгэлигээр саг үнгэргэһэн һурагшад дахин партануудтаа һууба. Һуралсалай программануудай горьтойхон хубинь энэ четвертьдэ үзэгдэхэ байна. Тиимэһээ бүри эрмэлзэлгээр оролдожо, ажалаха эрилтэ багшанарай болон гэгээрэлэй худэлмэрилэгшэдэй урда табигдаха байна. Багша бүхэн урогуудаа эрхим һайнаар хэхэ, класс соогоо гуримтай, журамтай байлгаха, эрхэ бэшэ харуулан ойлгуулха хэрэгсэлнүүдые үргэнөөр хэрэглэхэ, программаар хараалагдаһан туршалга, практическа худэлмэри, экскурси гэхэ мэтые эмхидхэжэ, урид үзэһэн юумэеэ дабтаха ялагүй.

Республикын гэгээрэлэй министерство болон арадай гэгээрэлэй таһагууд бүхы һургуулинуудта али бүхы туһаламжа үзүүлжэ, һургуулинуудай һуралсалай-хүмүүжүүлгын худэлмэрие эрид дээшэлүүлхэ ёһотой.

Олон тоото багшанар болон арадай гэгээрэлэй бүхы худэлмэрилэгшэд залуу үетэниие коммунистическэр хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ бүхы шадабари, мэргэжэлээ гамнангүй үгэжэ, оронойнгоо бүхы ажалшадтай хамта түрэл партиингаа XX съездые нэрэтэй түрэтэйгөөр тэмдэглэхэ ялагтай.

Нүхэр Н. С. Хрущевтой иранска парламентска делегациие толгойлогшо г-н Мохаммед Саед уулзаба

СССР-тэ ерээд байһан иранска парламентска делегациие толгойлогшо г-н Мохаммед Саед КПСС-эй ЦК-гэй Нэгэдэхи секретарь нүхэр Н. С. Хрущевтой январиин 11-дэ уулзажа, тэрээнтэй хөөрэлдөө.

(ТАСС).

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

Бурят-Монголой АССР-эй Верховно Соведые зарлаха тухай

Бурят-Монголой Автономно Советскэ Социалистическэ Республикын дүрбэдэхи зарлалай Верховно Соведэй хоёрдохи сессиие Улан-Удэ городто 1956 оной февралиин 3-да зарлаха.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ
Д. ЦЫРЕМПИЛОН.

БМАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь
В. ОСТРОВСКАЯ.

Улан-Удэ город, Соведүүдэй байшан,
1956 оной январиин 9.

КПСС-эй XX съездын хүндэлэлдэ

Манай түрүүшүүл

Улан-Удын Железнодорожно районой промкомбинат ажалшадта шухала хэрэгтэй эдлэл эд бараа бүтээн гаргана. Комбинадай худэлмэришэд хэрбээ үнгэрэгшэ жэлдэ 300 чемодан бүтээһэн байгаа һаа энэ жэлдэ 1000 чемодан бүтээхэ юм. Комбинадай худэлмэришэд партиин XX съездын хүндэлэлдэ коллектив соогоо социалистическэ мүрысөөе үргэнөөр дэлгэрүүлээд, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхын, продукциин шанар һайжаруулхын түлөө эдэбхитэйгээр тэмсэжэ байна. Александра Павловна Степаненко комбинадай ажалай түрүүшүүлэй мүн лэ гээгдэнэгүй. Нүхэр Степаненко халаанайнгаа даалгабарие үдэр бүри 130 гаран процент дүүргэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: А. П. Степаненко ажаллажа байна.

А. Мантаевай фото.

Тарилгые һайн бэлэдхэлтэйгээр угтахабди

Ажахын үнгэрэгшэ жэлдэ манай МТС-эй механизаторнууд хэээз хэзээнэйхимнэй һайнаар худэлмэрилөө. Тракторна худэлмэриин жэлэй түсэб 101 процент дүүргэгдэһэн байна. Условно трактор бүхэнөөр 638 гектарай орондо 655 гектар зөөлэн хахалалга гэхэ гү, али урзанданайхида орходоо трактор бүхэнөөр 118 гектар газар үлүү ехээр элдүүрилэгдээ. Машина техникые бүтээсэ ехэтэйгээр худэлгэгдэһэнэй ашаар хабарай тарилга, ургасын хойноһоо харуулга, мүн ургаса хураалга саг болзортоо үнгэргэгдөө. Газараа һайнаар элдүүрилжэ, хабарай тарилгые агротехническэ эрхим болзорто үнгэргэһэнэй ашаар орооһо тараанай яһала һайн ургаса ургуулагдаа. Түсэбэй ёһоор тарилгын талмайн гектар бүриһөө дунда зэргээр 7,5 центнер ургаса хураагдаха байһан аад, 7,7 центнер хураагдаа.

Үнгэрэгшэ жэлдэ манай механизаторнууд колхознигуудтай хамта орооһото, тэжээлэй үнэтэ культура болохо кукурузые үргэлжэ ехэ талмай дээрэ тариһан байна. Хамта 1770 гектар дээрэ кукуруза квадратно-гнездовой аргаар таригдаа. Кукурузые түрүүшынхеэшье таржа байгаа һаа, зарим бригаданууд һайн ургаса ургуулба. Молотовой нэрэмжэтэ колхоздо зарим полинууд дээрэһээ эдеэшэнтэһэн буурсагуудые хураагдаа.

Механизаторнуудаай мүн малай байрануудые барилгадаа колхознигуудта ехэхэн туһаламжа үзүүлээ.

Үнгэрэгшэ жэлдэ тус тустаа 750 хонидой байха 3 байра механизаторнуудай хүсөөр баригдаба. Гадна, механ.. торнууд силоснэ барилганууды барилсаа.

Ехэ-Кударын механизаторнуудай жэшээгээр съездын нээгдэхэ үдэр—февралиин 14 болотор трактор, бусад машинануудай заһабарилгые сүм дүүргэхэ уялга манай механизаторнууд абаһан байна. Энэ уялгаяа амжалтатайгаар дүүргэхын тула механизаторнуудаай шангаар тэмсэнэ. Заһабарилгынгаа дурбэдэхи квартальай түсэбые 110 процент дүүргэжэ, 31 трактор заһабарилаа гаргаһан байгаабди. Заһабарилгада ябажа байһан механизаторнууд Дементьев, Зайцев, Воробьев, Вершинин болон бусад үдэрэйнгөө даалгабарие 150—170 процент дүүргэнэ.

Манай МТС-эй механизаторнууд Воронежско областиин, удаань Ехэ-Кударын МТС-эй механизаторнуудай хандалгануудтай танилсажа, тэдэнэй үүсхэлые тон ехээр һайшаагаад, мүнөө заһабарилгын үедэ социалистическэ мүрысөөгөө улам үргэнөөр дэлгэрүүлэн байнхай. Механизаторнуудай мүнөө жэлдэ орооһо тараанай болон худөө ажахын бусад культурануудай бүри ехэ ургаса хураахын тула хабарай тарилгые түгэс бэлэдхэлтэйгээр угтаха байна.

Г. Дармаев, Үшөөтэйн МТС-эй партийна организациин секретарь.

Үбгэн Поляковой үүсхэл

Егор Евдокимович Поляков түмэр замай Улан-Удын отделениин эрээ хүндэтэй худэлмэришэдэй нэгэн юм. Тэрэниие станциинхидай дунда мэдэхэгүй хүн үгы тооной. Егор Евдокимович 70 гарабашье, аяар 50 жэлэй туршада түмэр замда худэлмэрилһөөр. Энэ үбгэн бэешэгээ солбон сэрюунаар олониие гайхуулдаг. Мүнөө пассажирска поездын кондуктораар худэлмэрилжэ зуураа, КПСС-эй XX съездын хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социалистическэ мүрысөөндэ түрүү зэргэдэ ябалсана.

Нүхэр Поляковай даажа ябаһан вагондо ариг сэбэр һайнаар сахигдадаг. Гомодолой ба дурадхалайнь дэбтэр дээрэ пассажирнуудай бэшэһэн һайшаалта тэмдэгүүд үндэр һанатын оролдосотой худэлмэрие гэршэлэн харуулна. Һаяхан Улан-Удэ станциин түмэрзамшад Егор Евдокимовичын таһалгаряагүй худэлмэриин 50 жэлэй ойе тэмдэглээ. Мүнөө үбгэн новаторай портрет станциин Хүндэлэлэй доскада няагдаһхай.

—Үндэр наһатай болоошье һаа, мүрысөөндэ залуушуулһаа гээгдэнгүйгөөр түрэл партиингаа XX съездые угтахамни,—гэжэ нүхэр Поляков мэдүүлнэ.

В. Бабушкин.

Оёдолшодой амжалта

Кяхтын оёдолой фабрикын коллектив партиин ЦК-гэй июльскэ Пленумэй тогтоолнуудые зүбшэн хэлсээд, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ, продукциин шанар һайжаруулха тушаа тусхай уялга абаһан юм. Фабрикынхид абаһан уялгаяа хүндэтэйгөөр дүүргэжэ байна. Эдэнэй 1955 оной тоо түсэбые 102,3 процент дүүргээд, шэнэ жэлэй түрүүшын үдэрнүүдтэ тэмпээ эрид түргэдхэжэ байна.

Партиин XX съездын хүндэлэлдэ дэлгэрһэн мүрысөөндэ фабрикын оёдолшод Синюшкина, Черепанова, Сахарова, Кузьмина, Мальцева болон бусад ажалайнгаа бүтээсые эрид дээшэлүүлжэ, даалгабаряа үдэр бүри 140—150 процент дүүргэнэ.

А. Дашиев.

Комсомольско бригада түрүүлнэ

Усть-Баргажанай загаһанай комбинадай худэлмэрилэгшэд КПСС-эй XX съездые ажалай бэлэгүүдээр угтаха гэжэ шиидэһэн байгаа. Тиин загаһа бариха жэлэйнгээ түсэбые тэрэнэр үлүүлэн дүүргэһэн. Жэлэй түрүүшын үдэрһөө эндэхи загаһашадай дунда социалистическэ мүрысөөн улам үргэдэжэ байна. Нүхэр Стулёвой хүтэлбэрилдэг комсомольско-залуушуулай бригада январиин түрүүшын 10 үдэр соо загаһа бариха һарынгаа даалгабари дүүргэжэ, мүрысөөнэй түрүү һуури эзэлбэ.

Тэрэшэлэн Хрущевой, Чапаевай нэрэмжэтэ колхозуудай загаһашад мүльһэн дороһоо загаһа барилгые амжалтатайгаар ябуулжа байна.

Д. Гыргенов.

Манай түрүүшүүл

Худөө ажахын машинанууды саг соонь заһабарилжа, хабарай тарилгые бэлэдхэл түгэсөөр угтахын зорилгоор Хэжэнгын МТС-эй механизаторнууд оролдосотойгоор ажаллажа байна. МТС-эй худэлмэришэн бүхэн партиин XX съездын хүндэлэлдэ дэлгэрһэн мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, ажалайнгаа бүтээсые дээшэлүүлхын, заһабарилгын шанарые һайжаруулхын түлөө ехээр оролдоно. Мүрысөөнэй түрүүшүүл МТС-тэ үдэр бүри олошоро. Комсомолец А. Бальжинимаев энэ МТС-тэ һаянай худэлмэрилбэшье, оролдосотой ажалаараа коллективэйнгээ дунда хүндэтэй болонхой. Нүхэр Бальжинимаев даалгабаряа үдэр бүри үлүүлэн дүүргэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Комсомолец А. Бальжинимаев ажаллажа байна.

И. Денисовэй фото.

20 хони нэмэлтэ түлбэри абаба

Нүхэр Чимитов колхозой хони үсхэбэрилгэ дээрэ худэлмэрилжэ эхилһээр арбаад жэл болоо. Тиин өөрынгөө даһан ажалда ехэ харюусалгатайгаар хандадаг хүн гэжэ Молотовой нэрэмжэтэ колхоз соогоо (Мухаршэбэр) тэрэ суурхана. Нүхэр Чимитов бүлэнэртэйгөө суугаа нэгэ отара даагаад, хонидоо эрхим һайнаар харуулдаг, үбэлжүүлдэг юм. Тэрээнэйгээ ашаар үнгэрэгшэ жэлдэ 100 эхэ хонин бүриһөө 120 хурьга абажа тэнжээһэн байна.

Эрхим ажалайнгаа түлөө нүхэр Чимитов худөө ажахын республикын выставкэдэ хабаадалсаһан ба агнууриин буугаар шагнагдаһан байха юм.

Мүнөө энэ нүхэр 600 хони харууһална. Тиин эхэ хонидоо жэл соо хоёр зуха хурьгалуулха гэһэн уялга абанхай. Нүхэр Чимитовэй оролдосотой ажалые колхозой правлени үндэрөөр сэгнэжэ, тэрээндэ нэмэлтэ түлбэри болгон 20 хони үгэ.

Н. Намсараев.

ХАМАР ДАБААНАЙ ТАЙГА СОО

Октябрь һара баргадаха тээшэ республикадамнай агнуурнай хаһа хаа хаанагүй эхилдэг гэшэ. Энэ үедэ Хамар Дабаанай шобхо оройнууд мүнгэн саһаар сайража, үндэр шэлэһэз түргэн урасхалаар бууһан Химнэ гол мүльһөөр хушагдажа эхилдэг.

Эгээл энэ үедэ архагар ехэ ганзагатай хазаар морёор ангуушад Химнэ голые үгсэн, нарихан зүргэ харгыгаар һубарилдажа эхилэх нэн...

Декабриин нэгэтэ үглөөгүүр. Шангадаһан хүйтэндэ хасар хайраашье һаань, ой соо аятай зохид, нэбшээгүй тунгалаг. Үбэл зунгүй ногооноор байдаг хуша, хасуури ба нарһан мододой мушэр дээрээ һаяхан ороһон саһа тогтоонхой, дулаан хубсаһаа үмдэһэн хүмүүдэл тэсхылдэн харагдана. Хаанаһааньбэ нохойн хусаха хонгёо абяан гаража, ой соо хонгёогор сууряатана. Нохойноо гээдэхэдэжэ ябаһан ангуушан — үндэр бэетэй, гуша гаран наһанай, түргэн бушуу алхасатай, буугаа гартаа баринхай хүн саглуулхуудай дундаһаа гаража ерэбэ. Нохойнь ээзэ харажархихаадаа улам шангадан, байра дээрээ дэбхэрэн хусажа оробо. Хороод һууһан нэгэ хэрмэн үндэр шэнэсэй тэлхые харажархихалаараа һаглагархан һүүлээ дээрэ үргэн харайжа, ондоо гэшүүһэндэ дахяад хоргодоно.

Мүнөөхи ангуушан бага калибрай буугай хараада абахатаяа шэлэн онььшень даражархина. Хушын оройһоо унаһан хэрмэндэ нохойнь дары буулдажа, олзоёо эзэндээ асарна...

Үбэлэй наран түргэндөө орохо дутэлэнхэй. Үнеэхи ангуушамнай үлхөөдөө хори гаран үбсүү сагаан хэрмэ шаргагалжархиһан, булганай мүр хараашалһаар, отог тээшээ дүтэлжэ ябаба. Гэнтэ урдань ойдоо нохойн хусаха абяан шэхэндэй үзүүртэ дуулдахадань, «Сизов үбгэнэй нохой..., энэ ангуушантай уулзаха байна» гэжэ бодоод, гэшэдэгэжэ улам шангадхаба. Уданьшегүй нохойн хусаха ойртожо, хүршэ ангуушандаа хүрэжэ ерэбэ хэбэртэй.

—Сайн байна. Никита Анисимович, — гээд хүрэжэ ерэгшэ тэрэ ангуушанай ара талаһаань мэндэшэлбэ.

Хирбэгэр сагаан һахалтай үбгэн залд гэһэндээ түргөөр эрьежэ, нэгэ гартаа хэрмээ баринхай: — Сайн, сайн, Цыдэб, Цыренович, — гэжэ харюусаба. Үулаһан ангуушад зэргэлэн һужа тамхилба.

— Никита Анисимович, Та үндэр наһатай болоошье һаа, аймагайнгаа ангуушадай дунда түрүүлжэ ябанат. Энэтнай ехэл һайшаалтай байна,— гэжэ Цыдэб хөөрэнэ.

— Партиимнай XX съезд хүрэтэр богони саг үлэжэ байна бээз. Бүхы советскэ хүнүүдэй энэ съездые ажалай амжалтаар угтаха гэжэ байхадань, бидэнэр, ангуушад юугээр дутаха болоо бибди?— гээд үбгэжөөл энеэбхилһэн нюдөөр урдаһаань хараад һууба.

— Зүб даа, тон зүб. Дугар бидэ хоёршье шадалаараал болохо байнабди. Тэдэ Лубсан та хоёрые хүсэхэмнай бэрхэтэй болоо ха, — гэжэ Цыдэбэй хөөрэжэ байтарнь, тиимэ холошье бэшэ хэбэртэй, нохойнь хусажа оробо. Тиихэлээрнь Цыдэб яаралтайгаар бодожо, үбгэнөөл ангуушанда отогтоо олзотой бусахынь хүсөөд, нохой тээшээ шамдуухан гэшхэлжэрхинэ.

Никита үбгэнэй хара халтар нохой урдань гүйжэ ерээд «түргэлыш, ябаял агнууридаа» гэһэндэл байжа ядан, гангинан шарбаганаба. Эзэн ангуушан мантагар трубкаһаа утаа баалуулһаар зүүн урда зүг ябажархиба...

...Үбэлэй үдэр богонихон. Удэшын боро харанхы түргөөр болохо, гүн тайгын дунда орбойжо байһан зимбээ гэрхэнэй хоолойһоо тортогтой утаан бушхажа эхилнэ. Досоонь аятай дулаахан, Никита Анисимович тогоонуудаар дүүрэн сай, мяханайнгаа хажуугаар нохойн хоол шанаша. Энэ үедэ үдэн нээгдэжэ, үлхөө дүүрэн хэрмэ нархайтар үргэлһэн Лубсан Батуев орожо ерэбэ. Эдэ хоолоо бэлэдхэжэ байһан үбгэн эрьежэ,

— Лубсан, яатараа оройтобош, олзошни хэдэлээтэй?—гэжэ асууба.

— Юушье ехэдэхэб даа, 44 хэрмэ бариба хаб. Тэрэшье тэрэ, нэгэ булганай мүртэ орохомни орой болошобо. Талаан болоо һаа, саһан орохогүй бээз, үглөөдэр хүсэлдэхэл байха, — гээд Лубсан, — танаймнал олзо хэр бэ?— гэжэ асууна.

— Балай һайн бэшэ даа, 36 хэрмэн.

Хоёр ангуушад тарган мяха эдижэ сайгаа ууһанайнгаа һүүлдэ хэрмэнүүдээ үбшэжэ ороно...

Эдэ хоёр Ториин аймагай, Молотовой нэрэмжэтэ колхозой түрүү ангуушад юм. Нүхэр Сизов 75 наһа хүрэбэшье, агнууриин энэ сезон соо 6 булга, 400 шахуу хэрмэ барьад байна. Тэрэнэй нүхэр Лубсан Батуев 3 булга, 300 шахуу хэрмэ бариба. Тус колхозой ангуушад 100 холо гаран булганай, 6 мянган хэрмэнай арһа гүрэндэ тушаажа, даалгабаряа 70 мянган түхэригөөр үлүүлэн дүүргэнхэй.

Д. Дугаров.

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

Леспромхозой парторганизациин үүргые дээшэлүүлхэ

1954 ондо Баргажанай леспромхоз модо бэлэдхэхэ ба шэрэхэ түсэбөө саг соонь дүүргээд, нилээд ехэ мүнгэн зөөри алмаһан байгаа. Тиихэдэнь тус леспромхозой коллектив олон жэлэйнгээ гээгдэлһээ одоошье хахасажа, саашадаа һайнаар худэлдэг болохонь гэжэ найдагдаа һэн.

Теэд энэ найдалга дэмы байшоо. Леспромхоз 1955 онойнгоо түсэбые холо дүүргэнгүй, гурэндөө ехэхэн уритэй болоо.

Тус предприятиин иимэ хангалтагүйгөөр ажаллажа байһанай шалтагаан тухай хэлэхэ болоо һаа олон юумэ бии. Нэн түрүүн, леспромхозой дирекци ба партийна организаци ажалай эмхидхэлые һайжаруулха, механизмуудые дүүрэн хүсөөрнь ашаглаха тушаа эмхидхэлэй худэлмэри ехэ муугаар ябуулһан байна. Леспромхозой дирекци эбдэрһэн механизмуудые һайнаар заһуулха оролдолго гаргадаггүй. Тиимэ дээрэһээ заһабариһаа һая гараһан механизмууд олон ушарта дары эбдэржэ, хэдэн үдэр соо миин байжа байдаг. Хэды тиимэ байбашье, механизмуудай хэр зэргэ һайнаар заһагдажа байһаниие шалгажа үзэхэ хүн эндэ байдаггүй. Тиимэһээ зарим механизаторнууд ехэнхи сагаа заһабарилгын худэлмэри дээрэ үнгэргэнэ. Жэшээнь, тракторист Сучков һара соо арбаад үдэр заһабарилгын худэлмэридэ байгаа. 14 үдэр соо ажаллаа болобошье, модо шэрэхэ түсэбөө дүүргээгүй.

Леспромхозой механизаторнуудай дунда ажал хэрэгээ һайса мэдэдэг түрүү хүнүүд олон юм. Жэшээнь, трактористнууд И. Шелковников, П. Меньшиков, А. Любовников гэгшэд модо шэрэхэ даалгабаряа үдэр бүри 120—130 процент дүүргэдэг. Эдэ түрүүшүүлэй дүй дуршэлые һайнаар дэлгэрүүлээ хада механизаторнуудта ехэ туһатай байгаа. Теэд эндэхи партийна, профсоюзна организацинууд, мүн леспромхозой главна инженерэй таһаг энэ шухала хэрэгтэ анхаралаа табинагүй. Леспромхозой дэргэдэ эмхидхэгдэһэн техническэ совет, тэрэниие хүтэлбэрилэгшэ инженер нүхэр Чулков хадаа худэлмэришэдэй болон инженерно-техническэ худэлмэрилэгшэдэй оруулһан уралан нарижуулгын дурадхалнуудые бүхэли жэл соо хаража үзөөгүй байдаг юм. Тиихэдэ эндэхи профсоюзна комитет (түрүүлэгшэнь нүхэр Вшивков) энэ хэрэгтэ мүн лэ хойрогоор хандана.

Леспромхозой үйлэдбэридэ ажалай түрүү арга дүршэл тон багаар нэбтэрүүлэгдэнэ. Цикличностиин графигые нэбтэрүүлээ болоһон мастерска участогууд һүүлэй хоёр һарын туршада графигаа нэгэшье үдэр дүүргээгүй байха юм. Зарим участогуудта модые гэшүүһэтэй ута зандань доодо склад хүрэтэр шэрэхэ арга буруугаар, бодомжогүйгөөр хэрэглэгдэнэ. Леспромхозой дирекци болон парторганизаци эдэ участогуудта һайн мастернуудые оложо табихые оролдоногүй. Ажаллажа байһан мастернуудтаа һайнаар туһалхын орондо, харин тэдэниие хирэ хирэ болоод лэ һэлгэжэ байдаг. Энэнь ажалай эмхидхэлые һайжаруулха, модо бэлэдхэлгые һара бүридэ жэгдээр ябуулха хэрэгтэ ехэ һаад ушаруулдаг байна. Жэшээнь, Журавлиха гэжэ пунктын коллектив июль, август һарануудта яһала жэгдээр худэлөө һэн. Харин тэндэхи мастерые һэлгэжэрхиһэнэй һүүлээр тус пункт октябрь, ноябрь һаранудта түсэбөө дүүргэнгүй байшоо.

Леспромхоздо бии байһан худэлмэришэдэй хүсөөр, мүн эндэхи механизмуудаар модо шэрэхэ түсэбые һара бүридэ дүүргэжэ байха арга яһала бии. Теэд юун дээрэһээ худэлмэри муугаар ябанаб гэхэдэ, эндэхи парторганизаци, тэрэнэй бюро эмхидхэлэй худэлмэри модошодой дунда ябуулнагүй, элдэб тогтоол, заабаринуудые зохёожо бүхы ажалаа хизаарлана. Жэшээнь, 1955 оной туршада леспромхозой худэлмэриие һайжаруулха тухай гурба дахин хэмжээ-ябуулганууд хараалагдаа һэн. Теэд тэдэнэй хэр зэргээр бэелүүлэгдэжэ байһан тухай парторганизациин ба дирекциин зүгһөө шалгалта болон эмхидхэлэй худэлмэри ябуулагдадаггүй. Тиимэһээ «хэмжээ абтажал байха, хэрэгнай хэбээрээл байха» гэжэ леспромхозойхидой хэлсэдэг болоһониинь гайхалтай бэшэ.

Леспромхозой гээгдэлдэ ороһондонь эндэхи профсоюзна организаци нилээд зэмэтэй. Тус организацида 500 гэшүүн тоологдоно. Иимэ ехэ хүсэн ямаршье зорилгые амжалтатайгаар шиидхэжэ шадаха байгаа. Теэд үнэндөө профсоюзна организаци модошодой дунда социалистическэ мүрысөө һайнаар эмхидхэнэгүй, хүмүүжүүлгын худэлмэри ябуулнагүй. Профсоюзай рабочком үйлэдбэриин суглаануудые хаһа сагтань үнгэргэдэггүй, 2—3 һара болоод үнгэргэһэн суглаанайнгаа шиидхэбэринүүдые дүүргэдэггүй, миин орхидог.

Коллективэй дунда политическэ болон культурно-гэгээрэлэй худэлмэриин хэр зэргээр ябуулагдажа байһан тухай хэлэхэ болбол бүришье ехэ дутагдалнууд бии. Худэлмэришэдэй дунда лекци болон элидхэлнүүд хэдэн һара соо үнгэргэгдэнэгүй. Парторганизациин агитколлектив ойлгууламжын худэлмэри муугаар ябуулна. Жэшээнь, агитаторнууд нүхэд Чулков, Колобов, Гусев гэгшэд бүхэли жэлэй туршада нэгэшье лекци, хөөрэлдөө эмхидхэдэггүй байха юм.

Гүрэнэй түсэбые амжалтатайгаар дүүргэхын тула, коллективээ гээгдэлһээ гаргахын тула партийно-эмхидхэлэй болон политическэ худэлмэриие эрид һайжаруулха, предприятиие тодорхойгоор хүтэлбэрилхэ шухала байна. Партийна бюро, тэрэнэй секретарь нүхэр Нарыцин парти, правительствын үмэнэхи харюусалгаяа ойлгожо, олон тоото тоогтоол заабари зохёохын орондо коллективэйнгээ дунда эмхидхэлэй худэлмэри бодомжотойгоор ябуулдаг болохо зэргэтэй.

Н. Шелковников.

Улан-Удын Ленинэй орденто ПВЗ-гэй заһабарилга-хабсаралгын цехын слесарь Николай Федорович Дубинин түрэл Коммунистическэ партиингаа XX съездын хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социалистическэ мүрысөөндэ оролсоод, үдэрэйнгөө даалгабариие 190 процент дүүргэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Н. Дубинин.

А. Мантаевай фото.

ЗАКАМЕНАЙ АЙМАГТА

ШЭНЭ БАРИЛГАНУУД

Закаменай аймагай Санагын сомоной «Коммунизм» колхоз һүүлэй жэлнүүдтэ малдаа байрануудые олоор барина. Үнгэрһэн жэлдэ 100 үхэрэй ба 100 тугалай байха байрануудые барижа ашаглалгада оруулаад, үшөө нэгэ типовой байра барижа эхилбэ. Тус колхоз гэшүүдтээ мүн шэнэ гэрнүүдые барина. Үнгэрһэн жэлдэ 20 шэнэ гэрнүүдтэ колхознигууд орожо түбхинөө. Малшадта 7 шэнэ гэр баригдаа. 1956 ондо колхоз гэшүүдтээ 25 гэр барихаар хараална.

Сагаата-Далахайн сомоной Кагановичын нэрэмжэтэ колхоз малай байрануудые шэнээр барижа, хуушан байрануудыень һэльбэн заһабарилжа байна. Һүдондо тус колхоз 100 толгой малай байха байра түхеэржэ, ашаглалгада оруулаа.

ШЭНЭ МАШИНАНУУДЫЕ АБАНА

Санагын сомоной «Коммунизм» колхоз олон шэнэ машина худалдан абаа. Һаяхан «ЗИС-151» маркын шэнэ машина ба нэгэ самосвал абаһан байна. Тус колхоз хамта 7 машинатай болоо. Сагаата-Далахайн «Улаан-Далахай» колхоз «ЗИС-151» маркын машина мүн лэ худалдажа абаа.

Ф. Цыденжапов.

КУЛЬТУРНА ЭМХИ ЗУРГААНУУДАЙ ХҮДЭЛМЭРИИЕ ЭРИД ҺАЙЖАРУУЛХА

И. ПЕТУХОВ,
КПСС-эй обкомой наука ба культурын таһагые даагша

Үнгэрэгшэ жэлэй һүүлээр республика дотор культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаануудай худэлмэриие олониитын зүгһөө харалга болобо. Энэ харалгын үедэ культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаануудай худэлмэридэ бии байһан дутагдалнуудые элирүүлэн, тэрэнэй ажал-ябуулгые саашадань һайжаруулха хэмжээнүүд абтаһан байна.

Энэ харалгые эмхидхэхэ тушаа партийна, советскэ органууд ёһотойгоор анхаралаа табяа һэн, аймагуудта олониитын харалга эмхитэйгээр үнгэргэгдэжэ, культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаануудай худэлмэриие саашадань һайжаруулха хэрэгтэ нилээд туһаламжа үзүүлэгдээ.

Жэшээлхэдэ, Курумканай аймагта харалга болохоһоо урид Харамодоной сомоной интеллигенциин хамтын суглаан үнгэргэгдэжэ, тэрээн дээрэ культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаануудай худэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсахые аймагай бүхы интеллигенциие уряалһан хандалга бэшэг абтаһан юм. КПСС-эй айкомой бюро энэ хандалгыень һайшаагаа һэн. Тус аймагай колхозуудта, МТС-тэ ба һуурин бусад газарнуудта худэлмэрилжэ байһан багшанар, врачууд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд энэ хандалгые зүбшэн хэлсэхэдээ, тэрэниие һайшаагаад, культурна эмхи зургаануудай худэлмэридэ эдэбхитэйгээр туһалжа эхилһэн байна. Уранһайханай самодеятельностиин кружогуудай, мүн хүдөөгэй библиотекэнүүдэй худэлмэри һайжаржа эхилээ һэн. Могойтын хүдөөгэй библиотекэ, жэшээнь, холын гүүртэнүүдтэ ажалладаг малшадта зорюулжа, нүүдэл гурбан бишыхан библиотекэ эмхидхэбэ. Тус библиотекые даагша нүхэр Рыжова эдэбхитэд-уншагшадай туһаламжатайгаар, колхознигуудай гэр байрануудаар ябажа, номуудые тараан үгэдэг болоо. Тиихэдэ Семён Бабаевскиин «Алтан одоной кавалер» гэжэ зохёолоор уншагшадай конференци үнгэргэгдэһэн байна.

Мүн аймагай бусадшье колхозуудта, тэндэхи клубуудта, улаан булангуудта, библиотекэнүүдтэ хүдөөгэй интеллигенциин эдэбхитэй хабаадалгатайгаар культурно-гэгээрэлэй олон янзын худэлмэри ябуулагдана.

Тэрэшэлэн Сэлэнгын аймагай колхозуудаар партийна, советскэ эдэбхитэдэй, комсомолецуудай, сомсельсоведүүдэй ба колхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй хабаадалгатайгаар олон суглаанууд үнгэргэгдөө һэн. Эдэ суглаанууд дээрэ культурна эмхи зургаануудай худэлмэри тухай тоосожо, худэлмэрээ һайжаруулха талаар тодорхой заабаринуудые абаһан байгаа. Эдэ суглаанууд дээрэ Юроогэй сомоной хүдөөгэй клубай худэлмэриин һайн ажал тухай хөөрэлдэжэ, тэрэниие бүхы клубуудай худэлмэридэ хэрэглэхэ гэжэ шиидэһэн байна.

Тус клубай уранһайханай самодеятельностиин коллектив 30 хүнһөө бүридэнэ. Энэ коллектив харалгын үедэ концертнүүдые олоор табихаһаа гадна, һонирхолтой тематическа вечернүүдые үнгэргөө. «Олоной нэгэн» гэжэ Н. Балданогой пьесээр зүжэг наада табижа, арад зониие ехээр һонирхуулба. Мүнөө драматическа коллективынь Ц. Шагжинай «Будамшуу» гэжэ пьесээр зүжэг табижа эхилээ. Хүдөө ажахы дээрэ туйлагдаһан түрүү дүй дүршэлые хүн зондо ойлгуулха кабинет клуб соонь нээгдэнхэй. Үнеэн бүриһөө 5080 литр һү һааһан Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой суута һаалишан Долгаржап Цырендоржиевагай туйлаһан дүй дүршэл энэ кабинет соо үргэнөөр харуулагдана.

Культурно-гэгээрэлэй зарим эмхи зургаануудай туйлаһан амжалта энэ худэлмэриие хаа хаанагүй һайжаруулха аргатай байһыемнай элеэр харуулна. Теэд үнгэргэгдэһэн ниитын харалга эдэ арга боломжоёо хүсэд хэрэглэжэ шадаагүй байһыемнай элирүүлбэ.

Түбхын түрүүндэ, культурно-гэгээрэлэй худэлмэри арад зоной ажабайдалтай, ажахын, культурна байгуулалтын бодото асуудалнуудтай нягта холбоогүйгөөр үнгэргэгдэнэ. Манай зарим нэгэн худэлмэрилэгшэд культурно-гэгээрэлэй худэлмэриие колхозууд болон предприятинуудай коллективүүдэй бэелүүлжэ байһан зорилгонуудтай нягта холбоотойгоор ябуулжа шаданагүй. Тиимэһээ уншагдаһан лекцинүүдынь, үнгэргэгдэһэн хөөрэлдөөнүүдынь хүнүүдые һонирхуулнагүй. Илангаяа үйлэдбэриин түрүүшүүлтэй уулзалга эмхидхэжэ, тэдэнэй шэн зоригто ажалаараа туйлаһан баян дүй дүршэлтэй худэлмэришэн, колхозник, механизатор бүхэниие танилсуулха шухала.

Тиихэдэ хүдөөгэй библиотекэнүүд өөһэдынгөө худэлмэриие мүн лэ бодото ажабайдалһаа таһарангяар ябуулна. Үйлэдбэри дээрэхи зорилгонуудые амжалтатайгаар бэелүүлгэдэ туһатай, гүнзэгы удхатай, һонирхолтой номуудаар уншагшадай конференцинүүд үнгэргэгдэнэгүй. Уранһайханай самодеятельностиин харуулдаг юумэниинь үсөөн байһаар. Уранһайханай кружогууд нютагайнгаа темэдэ зүжэг наада үсөөнөөр табина.

Жэшээлхэдэ, Прибайкальска, Заиграйн, Бичурын аймагуудта культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаануудай худэлмэри илангаяа хангалтагүйгөөр ябуулагдана. Тус аймагуудай Культурын байшангуудта, клубуудта, библиотекэнүүдтэ һонирхолтой лекци болон хөөрэлдөөнүүд үсөөн үнгэргэгдэнэ. Мүн зарим клубууд кино харуулха, танцануудые эмхидхэхэһээ бэшэ юумэ хэнэгүй. Культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаануудай ажал-ябуулгада нютагай партийна, советскэ органуудай шанга хиналта хэжэ тэдэнэй худэлмэриие тодорхойгоор хүтэлбэрилдэггүй дээрэ эдэ дутагдалнууд гарана гэжэ то лол хэхээр байна.

Партиин зарим айкомууд, а гай Соведүүдэй гүйсэдкомууд, шэлэн республикын Культурын нистерство культурно-гэгээрэлэ хи зургаануудта эдэбхитэй, худэлмэрээ һайн мэдэхэ кад дые табижа, тэдэнэй худэлм эрид һайжаруулха хэрэгтэ ан лаа багаар хандуулна. Тиимэһэ шухала худэлмэридэ шадабари гатай хүнүүд орожо, биратай хэнэгүй. Тэрээнһээ гадна, мана рим киномеханигууд өөһэд уялгада харюусалгагүйгөөр ха на, кинокартинануудые шанар тайгаар харуулна. Иимэ ушар илангаяа Заиграйн, Иволгын, багатайн аймагуудта тохёолдо

Республикын культурно-гэг лэй эмхи зургаануудта ехэнхид луу худэлмэрилгэшэд ажал Ушар иимэһээ колхозуудай, уудэй, сомсельсоведүүдэй болон тийна организацинуудай хүтэл лэгшэд ажалшадай дунда, бри фермэ, гүүртэнүүдтэ хэгдэдэг турна худэлмэритэй тэдэнэрые нилсуулха уялгатай. Энэ хадаа дэлмэрээ тодорхой. һонирхо болохо хэрэгтэнь туһалха байн

Хүдөөгэй клубуудые, Культу байшангуудые, библиотекэ улаан булангуудые хүсэд түхеэ гэтэй болгохо шухала. Энээндэ мологдоһон мүнгэн зөөриие зү туһатайгаар гаргашалха ёһотой Материальна база һайнтай га нуудта культурно-гэгээрэлэй х мэриин һайнаар, һонирхолто үнгэргэгдэдэг байһые һаяхан һон харалга элирүүлээ.

Тиигэбэшье, культурно-гэгээ эмхи зургаануудай гэр байрану саг соонь һэльбэн заһабарилха, хеэрэлгэнүүдээр хангаха, дулаа гоё һайнаар шэмэжэ, зохистой гохо хэрэг илангаяа Заиграйн магта хангалтагүй. Онохойн селково, Үнэгэтэйн ба Ильк сельскэ Соведүүдэй, мүн олон хозуудай ба леспромхозуудай бууд бэлэдхэл муутайгаар үб угтаһан байна. Тиимэһээ культу гэгээрэлэй эмхи зургаануудай дэлмэриин харалга эндэ ехээр дэжэ, муу бэлэдхэлтэйгээр үнгэ дөө. Иимэ баримтанууд Бичу Иволгын, Тарбагатайн, Прибай ска аймагуудта бии байһаар.

Экономическа талаараа бэхиж колхозууд шэнэ клубуудые бар байна. Иимэ колхозууд манай публикада олон. Нютагуудтахи тийна, советскэ органууд шэнэ буудые барихадань, һэльбэн за рилха хэрэгсэлнүүдые абаха тэнь колхозуудта али болохо ламжа үзүүлхэ ёһотой.

Республикын ажалшад пром ленность болон хүдөө ажахыгаа шадань эрид хүгжөөжэ, парти түүхэтэ XX съездые угтахын эршэмтэйгээр тэмсэжэ байна. хүндэтэй зорилгые бэелүүлгэдэ най культурно-гэгээрэлэй эмхи гаануудай худэлмэрилэгшэд дынгөө хубитые оруулалсаха той.

Зургаадахи табанжэл тухай хөөрэлдөөн

Бурят-Монголой АССР-эй промышленностиин саашадаа хүгжэхэ зам

Советскэ засагай тогтоһонһоо хойшо Бурят-Монголой шэнжэ түхэл эрид ехээр хубилаа. Урдань хаанта Россиин гээгдэнги ба дарлагданги заха хизаар байһан аад, мүнөө Бурят-Монгол индустриально-колхозно республика болоо.

Экономикынгоо хүгжэлтын темпээр Бурят-Монгол советскэ республикануудай дунда түрүү һууринуудай нэгые эзэлнэ. Советскэ засагай жэлнүүдтэ 300 гаран промышленна предприятинууд баригдаа. Республикын тогтоһон 1923 онһоо 1950 он хүрэтэр промышленностиин бүтээн гаргаһан продукциин валовой хэмжээн 120 дахин ехэ болоо.

Мүнөө Бурят-Монголой арадай ажахы ургажа, хүгжэжэ байна. Дайнай хойто тээхи хоёрдохи табанжэлэй түсэб республика доторнай амжалтатайгаар дүүргэгдэбэ. Имагтал шэнэ, түрүү техникын үндэһэ һуури дээрэ социалистическэ үйлэдбэри саг үргэлжэ урган хүгжэжэ шадаха юм. Промышленностьда арадай ажахын түсэбэй дүүргэлтые хангахатаяа хамта үйлэдбэриин техническэ хэмжээе саг үргэлжэ дээшэлүүлжэ байха гээшэ партийна, советскэ ба ажахын эмхи зургаануудай шухала зорилгонь болоно гэжэ КПСС-эй ЦК-гэй июльскэ Пленум заһаан байна.

Техническэ дэбжэлтын болон үйлэдбэридэ шэнэ техникэ дэлгэрүүлхэ талаар республикымнай предприятинууд зарим тэды амжалта туйлаа. Республикын зарим машина бүтээлгын заводуудта ехэ хүсэн дээрэ, түргөөр металлнуудые зүһэхэ аргануул, шэнэ хэлбэриин металл зүһэдэг зэбсэгүүд, пневматическа аргаар подшипниигуудые бүтээлгэ, шүрэб гаргаха арга, кокильна шудхалаа хэрэглэлгэ, түргэн частотна аргаар хатаалга болон бэшэ техническэ нарижуулганууд хэрэглэгдэнэ. Мяханай комбинадта, сэмбын фабрикада, механизированнэ шэлэй заводто ба республикымнай бусад томо томо предприятинуудта шэнэ техникэ үргэнөөр хэрэглэгдэнэ. Эдэ бүгэдын ашаар үйлэдбэриин хүсэн дээшэлнэ, продукциин шанар һайжарна, мүн тэрэнэй өөрын үнэ хямдарна.

Зарим тэды амжалтын туйлагдабашье һаань, республикымнай промышленностьда дутагдалнууд бии. Үйлэдбэриие мэргэжүүлгэ, предприятинуудые кооперировалга удаанаар бэелүүлэгдэнэ, механизациингын хэмжээн багашаг байһаар, предприятинуудай үйлэдбэриин хүсэнүүд үшөөл хүсэд һайнаар ашаглатдахагүй.

Түлишын промышленность республикын арадай ажахын ниитэ хүгжэлтэһөө гээгдэжэ ябана, электроэнергетическэ база эгээл гээгдэнги һалбаринь болоно. Республикын арадай ажахые электрифицировалһэн хэмжээе, бүхы орон дотороо электрическэ хүсэ хэрэглэлгэтэй сасуулхада дунда зэргээр хоёр дахин бага байна. Барилгын материалнуудай промышленность мүн лэ ехээр гээгдэжэ ябана. Республика доторнай хабсаргагдадаг түмэр-бетонно зүйлнүүд хэгдэжэ эхилээдүй.

Республикын ой модон муугаар хэрэглэгдэнэ. Хүнгэн ба эдеэ хоолой промышленность үргэн хэрэгсэлэй эд бараа үйлэдбэрилхын тула нютагай түүхэй эдүүдые хүсэд хэрэглэнэгүй. Республикын арадай ажахын эрилтэнүүдые транспорт саг соонь хангажа үрдинэгүй.

Эдэ дутагдалнуудые усадхаха арга замууд КПСС-эй ЦК-гэй июльскэ Пленумэй шиидхэбэринүүд дотор заагданхай. Промышленностиие саашадань хүгжөөхэ дэлгэрэнгы программые КПСС-эй ЦК-гэй Пленум тодорхойлоо. Үйлэдбэриин хүсэнүүдые хүсэд ашаглабал лэ, шэнэ түрүү техникэ, комплексно механизаци ба автоматизаци үйлэдбэридэ нэбтэрүүлбэл лэ, предприятинуудые мэргэжүүлээд, кооперировалаад байбал лэ, социалистическэ мүрысөө тэндэ һайнаар эмхидхэбэл лэ, энэ программа амжалтатайгаар бэелүүлэгдэхэ байна. Эдэ бүгэдын ашаар ажалай бүтээсэ ехээр дээшэлхэ юм.

Үйлэдбэриин хүсэнүүдые зүбөөр хубаарилһанһаа ниитын ажалай бүтээсэ ургадаг юм. Энэ хадаа илангаяа шухала удхашанартай гэжэ Коммунистическэ парти хододоо тоолодог. Орон доторoo үйлэдбэриин хүсэнүүдые зүбөөр хубаарилха гээшэ юун бэ гэбэл, үйлэдбэриие түүхэй эдүүдэй байдаг ба тэрэнэй гаргаһан продукциие хэрэглэдэг газарта дүтэлүүлхэ, районуудай хоорондо ажалые түсэбэй ёһоор хубаарилха, ажахые комплексноор хүгжөөхэ, урдань гээгдэнги байһан национальна заха хизаарнуудые гээгдэлһээнь гаргаха, оронойнгоо обороонно хүсэ шадалые улам бэхижүүлхэ гэһэн гол ёһо гуримһаа ундэһэлдэг юм. Арадай ажахын бүхы районуудай хододоо урган хүгжэжэ байхаар лэ социалистическэ үйлэдбэриин хүсэнүүд хубаарилан табигдаха ёһотой. Урдань манай Эхэ оронной зүүн районуудта промышленность гэжэ байгаагүй тооной юм. Советскэ засагай жэлнүүдтэ эдэ районуудта промышленность тэн түргэнөөр урган хүгжөө. Хэрбээ СССР соо 1954 ондо 1940 онойхитой жэшээлхэдэ промышленна продукци 2,8 дахин ехэ болоһон байгаа һаа, зүүн районуудай промышленна продукциин хэмжээн энэл үе соо 4 дахин ехэ болоо.

КПСС-эй ЦК-гэй июльскэ Пленум оронойнгоо зүүн районуудай промышленностиие улам түргэнөөр хүгжөөхэ шухала гэжэ үшөө дахин тэмдэглээ. Тиимэһээ Бурят-Монголой арадай ажахые бүхы талаарнь комплексноор хүгжөөхэ гээшэ гансашье тус республикын бэшэ, мүн бүхы Эхэ оронойнай саашадаа хүгжэлгэдэ хэрэгтэй байна.

Республикын промышленностиин саашадаа хүгжэхэ арга боломжонуудые шэнжэлхэ талаар СССР-эй Науканудай Академиин Бурят-Монголой комплексно экспедициин хэһэн худэлмэри ехэ удхашанартай. Республикын промышленностиин саашадаа хүгжэхэ замые хоёр шата болгожо хараалхаар: нэгэдэхинь— зургаадахи табанжэлдэ 1955—1960 онуудта ба хоёрдохинь — 1960 онһоо 1970—75 онууд хүрэтэр.

МЕТАЛЛ БОЛБОСОРУУЛХА ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Республикада металл болбосоруулдаг промышленность саашадаа урган хүгжэхэ ехэ арга боломжотой. Үйлэдбэриие мэргэжүүлхэ, предприятинуудта мүнөө бии байгаа үйлэдбэриин хүсые дүүрэнээр хэрэглэхэ, мүн шэнэ предприятинуудые барижа, республикын промышленностиие саашадань улам хүгжөөхэ байнабди. Промышленностиин гаргаһан продукци гансахан Бурят-Монголые хангахаһаа гадна, бүхы зүүн Сибириие хангаха байна бшуу.

Паровозо-вагонно заводые мэргэжүүлгэ хадаа металл болбосоруулгын промышленностиин шухала зорилго болоно. Эхэ оромнай тепловозуудые хэдэг боложо байна. Тепловозуудые хэдэг болоо хада ПВЗ-дэ ехэ таарамжатай. Хоёр-нэгэн жэл соо тепловозуудые гаргадаг болохо арга эндэ бии. Шэнэ завод бариһанда орходоо хэды дахин бага мүнгэн зөөри энээндэ хэрэглэгдэхэ, тиихэдэ хэды дахин бага саг соо тепловозуудые бүтээжэ гаргадаг болохо байна.

Хэрбээ энээниие хээгүй һаа, тус заводые тусгаар мэргэжүүлгэтэй болгохо ёһотой. Энэ ушарта ПВЗ-е хоёр маркын паровоз, хоёр түхэлэй вагон заһабарилдаг болгожо, запасной частьнуудые хэлгыень нэгэ хэды янзын болоторнь багадхаха байгаа. Иигээд байхада эндэ поточно арга хэрэглэхээр болохо, заводой үйлэдбэриин хүсэн хүсэдөөр хэрэглэгдэхэ, ажалайнь бүтээсэ нилээд дээшэлхэ байна.

Республикын машинна паркые заһабарилгын базань, паровозо-вагонно болон судна заһабарилгын заводуудһаа бэшэниинь, багаханууд заводуудһаа, заһабарилгын мастерскойнуудһаа бүридэнэ. Тэндэ заһабарилга хуушан аргаар хэгдэнэ, тиимэһээ ехэ үнэтэй болошоно. Машинануудые болон түхеэрэлгэнүүдые нэгэ газарта заһабарилдаг болохо хэрэгтэй.

Бурят-Монголдо хэдэн мянгаад автомашина бии. Жэл соо 2500 машина заһабарилха хэрэгтэй болодог. Зүгөөр тэдэниие заһабарилдаг заводууд эдэ машинануудай хахадыньшье заһабарилжа үрдинэгүй. Тиимэһээ Улан-Удэдэ автомашина заһабарилдаг ехэ завод барибал зохистой. Хүдөө ажахын машинна паркын заһабарилгын база мүн лэ горьтойгоор ехэдхэхээр. Улан-Удын ба Селендумын мотор заһабарилдаг заводуудай үйлэдбэриин хүсэн хүсэд хэрэглэгдэнэгүй. Тиимэһээ мотор заһабарилга үнэтэй болодог. Эдэ заводуудай ажал худэлмэриие һайжаруулхын тулада тэдэниие үргэд ба мэргэжүүлхэ хэрэгтэй. Жэш Улан-Удын заводые хүдөө аж машинануудай запасной частьну бүтээдэг болгохо, Селендумын з дые имагтал автомашинану заһабарилдаг болгохо, трактор, байнуудай шухала частьнуудые һабарилхын тула МТС-үүдые вой мастерскойтой болгохо шух

Модоной промышленностиие һабарилгын базаар хангахын ту һабарилгын центральна механи мастерскойнуудые үргэдхэхэ б нэдхэн барибал зохистой. Улан- судна заһабарилгын завод үйл риингөө хүсые 2—3 дахин ехэд гол мүрэндэ ябадаг катернуудые тээн гаргадаг болохо аргатай. хын тулада энэ заводой зарим ц дые үргэдхэхэ, түхеэрэлгэнүү шэнэдхэхэ хэрэгтэй. Энээндэнь мүнгэн гаргашалагдахагүй байна

Республикын шудхалаагай ү бэриие заабол һайжаруулхаар б Мүнөө үедэ республикын олон приятинууд шудхалаа хэдэг. Г Улан-Үдэдэ шудхалаагай 10 цех Эдэ цехүүдэй олонхинь хүсэ тай, тулюур түхеэрэлгэтэй, ху технологитой, механизированнэ халаагай ехэ цехтэ орходоо им жэ цехүүдэй хэһэн шудхала өөрын үнэ хоёр дахин ехэ болод

ПВЗ-гэй цехын база дээрэ халаагай үйлэдбэри бии болгоо экономическа талаараа зох байгаа. Энэнь, республикын приятинуудые хангаха, мүн ш лаагай өөрын үные доошолуул шудхалаагай шанарые оло һайжаруулха байна.

Үргэн хэрэглэлэй продукциие гаргадаг болохын тула «Металл потреб» заводые шэнэдхэн ба оро, элдэб амһарта, түмэр эдл үргэн хэрэглэлэй бусад хэрэгсэ дые хэдэг болгобол таарам байха һэн.

Мүн металл болбосоруулдаг мышленностиие саашадань хүг

Түрүү хонишон

Ажахын үнгэрэгшэ жэлдэ Кяхтын аймагай Маленковой нэрэмжэтэ колхозой хонишон нүхэр Санжиева даажа байһан 20 эхэ хонидһоо 128 хурьга абажа түлжүүлһэн байна. Түл абалгаяа һайнаар үнгэргэһэнэйнь, хонидоо тобир тарган байлгажа, ехэ нооһо хайшаланайнь түлөө колхозой правлени энэ хонишондо ажалай нэмэлтэ түлбэри болгон 11 хурьга үгэбэ.

Мүнөө нүхэр Санжиеватай тарада түл абалга түлэг дунгаа ябажа байна. Энэ хонишон мүнөө 40 хурьга абаа.

Нүхэр Санжиева энэ жэлдэ 100 эхэ хонин бүриһөө 120 хурьга абаха гэһэн уялга абаһан.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: колхозой эрхим хонишон Б. Санжиева.

А. Сурмачын фото.

Һурагшадай концертнүүд

Торнин аймагай Үлэгшэнэй дунда һургуулида уранһайханай самодеятельностиин кружок хүдэлмэрилнэ. Кружогые 10-дахи классай һурагша Тункеева хүтэлбэрилнэ. Самодеятельностиин гэшүүдэй дунда дуушадшье, хатаршадшье, уран гоёор уншагшадшье, зүжэг табигшадшье бии. Тэдэнэй тоодо һурагшад С. Бубуев, О. Бадмаева, Д. Туртуев, Дашиев, *пионервожата М. Очирова* гэгшэд оролсоно.

Тус кружогой гэшүүд гансал һургуулиингаа сценэ дээрэ концерт табидаг бэшэ, харин аймагай колхознуудаар ябажа, клубуудта концерт табидаг болонхой. Жэшээлхэдэ, Хрущевой, Молотовой нэрэмжэтэ, «Улаан Тори», «Улаан Бургалтай», «Заветы Ильича» колхозуудай гэшүүдтэ тэдэнэр концерт харуулаа.

Колхознигууд концертын һүүлдэ һурагшадта баясхалан хүргэдэг ба дахин ерэжэ байхыень уридаг байна.

Р. Бубеев.

Олзотой һалбаряа дэбжээхэнь

Һүүлэй хэдэн жэлэй туршада гахайнгаа фермын ажалые улам һайжаруулхын тула Баргажанай аймагай Сталинай нэрэмжэтэ колхоз ехэ оролдолго гаргаһанай ашаар гахай үсхэбэрилгэһөө олзо доход ехээр абадаг болоо. Эндэхи гахайшадай ажалай арга дүршэл шудалха гээшэ илангаяа Баргажанай аймагта шухала байна. Юуб гэхэдэ, аймаг дотор гахай үсхэбэрилгэ малажалай гээгдэнги һалбаринуудай нэгэн болоно. Гахайн тоо толгойе олошоруулха түсэб жэлһээ жэлдэ дүүргэгдэнэгүй.

Сталинай нэрэмжэтэ колхоз 870 га таряанай, 1961 гектар сабшалангай газартай юм. 1954—55 онуудай ажахын жэлэй эхиндэ тус колхоз 140 гахайтай, тэрэ тоодо 26 эхэ гахайтай байгаа. 1954 ондо малажалһаа абтаһан 148.168 түхэриг орошо доходой 40.804 түхэригынь гахай үсхэбэрилгэһөө абтаһан байна.

Олзо доход иимэ багаар абадаг ушар юу харуулнаб гэхэдэ, гахай үсхэбэрилгэдэ анхарал багаар хандуулагдадаг байгаа. Эндэ поршоонходой нарай байхадань худалдажархидаг һэн. Мүн гахай шахажа таргалуулха хүдэлмэри эмхидхэгдэдэггүй байһан юм.

Тиимэһээ тус колхоз гахайнуудаа олошоруулха, эхэ гахай бүриһөө олон поршоонхо абадаг болохо зорилго табиһан байна. Энэ зорилгые бэелүүлхын тула эгээн түрүүн эхэ гахайнуудаа гуримтайгаар, түсэбэй ёһоор түрүүлдэг ба гахайнуудайнгаа олонхиинь шахадаг болохо гэлсэһэн байгаа.

Һүүлэй гурбан жэлэй туршада колхозой фермэ 20-һоо 33 хүрэтэр толгой гахай шахана. Жэл бүри 4,1 тонно гахайн мяха гүрэндэ тушаажа, колхоз 40—50 мянган түхэриг олзо доход абадаг байна. Сталинай нэрэмжэтэ колхоз эхэ гахайһаа олон поршоонхо абадаг, мүн гахайн тарган мяха гүрэндөө ехээр тушаадаг гэжэ Баргажанай аймаг дотор суутай болонхой. Гадна, энэ колхозой гахайшадай тэнжээһэн поршоонхонууд үдэсэтэй, түргэнөөр таргалдаг байна.

Эндэхи гахайшадай нэгэн—Вера Александровна Выткова гахайн фермэдэ табадахи жэлээ хүдэлмэрилнэ. Бүхы оролдолго хүсэеэ гаргаһанайнгаа ашаар энэ гахайшан һайн амжалта туйладаг. 1953 ондо даажа байһан гахай бүриһөө 14 поршоонхо абаһан һаа, 1955 ондо 16,7 поршоонхо абаһан байна.

Энэ намар боложо үнгэрһэн аймагай хүдөө ажахын түрүүшүүлэй зүблөөндэ хабаадалсаха зуураа, Вера Выткова 1956 ондо гахай бүриһөө 25 поршоонхо томо болгохо уялга абаа.

— Ажахын энэ жэлдэ гахай үсхэбэрилгэдөө горьтой амжалта туйлахаар шиидэнхэйбди, — гэжэ гахайшад хөөрэнэ. Эхэ гахай бүриһөө олон поршоонхо абадаг нилээд дүршэлтэйбди. Гэбэшье, поршоонхо олоор абаад лэ байха бэшэ, харин абаһан поршоонхонуудаа олоор шахан таргалуулха ёһотойбди. Юуб гэхэдэ, энээнһээ урагша олон поршоонхо абахын түлөө оролдобошье, гахайн тарган мяха гүрэндөө ехээр тушаажа, фермэһээ бүри ехэ олзо доход абахын түлөө тэмсэдэггүй байгаабди. Фермын ажал тухай олон үгэ хүүр хэлсэдэгшье һаань, тэрэнэй олзо доход, тушааха мяханай хэмжээн тон бага байдаг һэн. Колхоз гүрэндэ мяха тушааха түсэбэйнгөө ехэнхиинь эбэртэ бодо малаар бүглэдэг байһан юм. Тарянай газарай 100 гектар бүридэ гахайн мяха ехээр абаха зорилго урдаа табинабди.

Партиин ЦК-гэй январска Пленумэй заабаринуудай ёһоор тус колхоз гахай олоор таргалуулжа захалаа. Мүнөө 60 толгой эртын поршоонхо шахагдажа байна. Жэл соо 70-аад гахай шахажа, 120 килограмм татаха болгоод, гүрэндэ тушаахаар хараалагдана.

Колхозой гахайн фермэдэ гурбан гахайшад хүдэлмэрилдэг. Нэгэниинь 8—9 эхэ гахай харууһална. Тэдэнэй ажал нилээд хүндэ. Тиимэһээ 70 гахай гурба таһалжа, һубарюулан шахаха зорилготой. Түрүүшын бүлэг 24 гахай тус тустаа 100 килограмм татаха болоторынь шахаһанайнгаа ашаар тус колхоз тарянай газарай 100 гектар бүридэ 471 килограмм гахайн мяха абажа шадаһан байна. Энэ багашье һаа, түрүүшын дүнгүүд хадаа һайшаалтай.

Эндэхи гахайшад 1956 ондо үшөө 70 гахай шахажа таргалуулаад, тарянай газарай 100 гектар бүридэ 10 центнер мяха абаха, харин 1960 ондо 150 толгой гахай шахаад, тарянай газарай 100 гектар бүридэ 18 центнер гахайн мяха абаха гэһэн зорилго урдаа табинхай.

1956 оной ажахын жэлэй туршада гахайн фермэ 145 мянган түхэригэй олзо доход үгэхэ ёһотой. Саашадаа фермын доход 270 мянга хүрэхэ байна.

Эдэ зорилгонуудаа хэр бэелүүлжэ шадахабта гэжэ асуухада, Сталинай нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ В. А. Вылков, зоотехник Г. Н. Вылков гэгшэд итгэжэ хэлэбэ:

— Юрэдөө, урзанда тарянай газарай 100 гектар бүридэ 0,8 центнер гахайн мяха, 40800 түхэриг олзо абаһанаа 270 мянган түхэриг олзо доход абаха түсэбтэеэ сасуулха болоо һаа, хүнэй этигэхээршье бэшэ байжа болохо. Теэд ажахын үнгэрэгшэ жэлдэ 4,71 центнер гахайн мяха тарянай газарай 100 га бүридэ абаад байхадаа, саашадаа хараалһан зорилгонуудһаа тунхарихагүйбди.

Иимэ үрэ дүн туйлахын тула элбэг тэжээлтэй болохо шухала. Тэжээл бэлэдхэхэ асуудал шиидхэхын тула колхозой правлени, бүхы гэшүүд горьтой хүдэлмэри хэжэ байна. Урда жэлнүүдтэ гахайнуудаа ехэнхидээ таряа талхаар шахадаг байгаабди. Ерэхэ жэлнүүдтэ гахайнуудаа һайнаар бэлшээжэ, олон янзын тэжээлээр шахаадшье ехэ хямда мяха абаха зорилго табигдана.

Сталинай нэрэмжэтэ колхоз гахайнгаа фермые концентрированнэ болон шэмэтэ тэжээлээр хангахын тула ерэхэ хабартаа 90 гектар кукуруза тарихань. Мүн гахайнуудай зундаа бэлшэхэ овес викэ хоёрой холисо, 34 гектар свекло, морковь, хартаабха болон тэжээлэй бусадшье культурануудые тарихаар хараална.

Гэбэшье, гахайн фермэдэ тэжээлэй база байгуулха асуудалые гол түлэб кукуруза шиидхэхэ зэргэтэй. Үнгэрэгшэ жэл гаргаһан алдуу дутуунуудаа ерэхэ жэлдэ усадхажа, кукурузын үндэр баян ургаса абаха хэмжээнүүд эндэ мүнөөнһөө абтажа байна. Мүн гахайшад фермэ шадарайнгаа участогуудта тэжээлэй элдэб янзын культура тарижа, һайн ургаса хурааха уялга абаа.

Шапеньковын гахайшад Вера Вылкова, Анна Морокова, Прасковья Молчанова гэгшэд гахайн фермэдэ хүдэлхэеэ һая ерэһэншье һаа, угаа оролдосотойгоор ажаллажа, аймаг соотоо суутай болонхой.

Б. Дымбренов.

Студентнэрэй научна общество

Үглөөгүүр эртэшье, үдэшэ оройшье Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ пединститутда ороходо, студентнэр һуралсажа байдаг. Эндэ түүхын, литературын болон хэлэнэй, биологиин, физикын ба математикын факультедүүдтэ олон залуушуул һуралсана. Мүн ажалһаа таһарангүй һуралсагшад үдэшэниинь институдай байшан соо олоороо суглардаг.

Институт болбол педагогическа дээдэ эрдэмтэй кадрнуудые—ерээдүйн үетэниие хүмүүжүүлэгшэдые бэлэдхэдэг юм. Студентнэрэй өөрынгөө дуратай мэргэжэлые гүнзэгыгөөр шудалжа, ёһотой һайн хүмүүжүүлэгшэд — багшанар боложо гарахын түлөө институдай дирекци студентнэрэй научна общество бии болгоһон юм. Тэдэнэр обществын кружогуудта һуралсажа, научно-шэнжэлэлгын хүдэлмэри хэдэг, һуралсалайнгаа материал согсолдог юм. Тэдэнэй хэһэн хүдэлмэри һуралсалдань туһалхаһаа гадна, саашадаа научно-шэнжэлэлгын хүдэлмэри хэхэдэнь, ехэ туһа нэмэри боложо үгэхэ байна.

Мүнөө студентнэрэй научна обществын политкружогуудта 223 хүн хабаадалсана. Кружок бүхэниие дүй дүршэл ехэтэй багшанар хүтэлбэрилдэг, студентнүүдтэ бодото туһаламжа үзүүлдэг байна. Тус обществын эмхидхэгдэхэһээ хойшо студентнэрэй олохон хүдэлмэри дирекциин зүгһөө һайшаагдаһан ба институдай научна запискануудта, тусхай суглуулбаринуудта хэблэгдэһэн байха юм. Жэшээлхэдэ, Л. С. Цоктоев түүхэтэ газарнуудта үхибүүдэй экскурси эмхидхэхэ тухай «Бурят-Монголой түүхэтэ газарнууд» гэжэ научна зохёолдоо һонирхолтой асуудалнуудые табижа шиидхэһэн байна. Мүн М. Б. Иванов, мүнөө МГУ-гэй аспирант «XIX зуун жэлэй эсэсээр Байгал шадарай тосхонуудай социально-экономическа байдал» гэжэ хүдэлмэриинь научно-шэнжэлэлгын һайн хүдэлмэри гэжэ тоологдоһон байна. Научно-педагогическа кружогой гэшүүн, түүхын факультедэй гурбадахи курсын студент Ц. Ж. Жамсараногой хүдөө ажахын хүдэлмэридэ дуратайгаар «Үхибүүдые хүмүүжүүлгэ» гэжэ хүдэлмэриинь һайн сэгнэлтэ абаа.

Студентнэрэй научна кружогой гэшүүд мүнөө үеын эрилтэнүүдтэй нягта холбоотойгоор асуудалнуудые шиидхэдэг. Доцент В. Святогорой хүтэлбэрилдэг Бурят-Монголой территори дээрэхи ургамалнуудай аймагые шэнжэлдэг кружок нилээд ехэ хүдэлмэри хээ. Кружогой коллектив биологиин факультедэй студентнэртэй хамта теплицэ бариһан байна. Тэндэнь элдэб янзын ургамалнууд үбэл зунгүй ургуулагдажа, шэнжэлэгдэдэг.

Тус кружогой гэшүүн, гурбадахи курсын студенткэ В. Томашева кукурузын полинууд дээрэ ургадаг буртаг үбһэн ба тэрээнтэй тэмсэхэ арга тухай научна зохёол бэшээ. Мүн К. Александровичын «Микробуудые үгы хэдэг фитонцидүүд», В. Ловыгинагай «Баруун Сибириин ургамалнууд» гэһэн темэтэй зохёолнуудынь һайн сэгнэлтэ абаа.

Һаяхан Иволгын аймагай «Коммунизм» колхозой правлени поли дээрэхи буртаг үбһэ ногоонтой тэмсэхэ хэрэгтэнь туһаламжа үзүүлхыень тус кружогойхидто хандаһан юм. Мүнөө кружогой коллектив колхозой эрилтые ханган, шэнжэлэлгын хүдэлмэри хэжэ байна.

Институдай научна общество мүнөө студентнэрэй шэнжэлэлгын эрхим зохёолнуудай ээлжээтэ суглуулбари гаргахаар бэлдэжэ байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Биологиин факультедэй 3-дахи курсын студентнэр (зүүн гарһаа) Л. Прибылова, Л. Белоусова, Н. Скуратова, Д. Цыденова, В. Хабдаева гэгшэд теплицэ соо научна-шэнжэлэлгын хүдэлмэри хэжэ байна.

Г. Старикова бэшэбэ,
А. Истомин буулгаба.

Оролдосото ажалайнгаа түлөө

Үнгэрэгшэ жэлдэ Зэдын аймагай Кагановичын нэрэмжэтэ колхозой хонишод ниитынгээ хонин һүрэгые олошоруулхын, ашаг үгэлгыень дээшэлүүлхын тула шангаар тэмсээ. Хурьга абаха, нооһо хайшалха түсэбөө үлүүлэн дүүргэхын түлөө социалистическэ мүрысөөн үргэнөөр дэлгэржэ, олон хонишод һайн амжалта туйлаба. Тиигэжэ, хонидоо нэгэшье толгойн үхэл гарзагүйгөөр харууһалһанайнь, хурьгадые олоор, нооһо ехээр абаһанайнь түлөө колхозой правлени болон партийна организаци олон хонишодто ажалай нэмэлтэ түлбэри үгэбэ.

Жэшээлхэдэ, оролдосотойгоор ажаллажа, хурьгадые абаха даалгабаряа холо үлүүлэн дүүргэһэн нүхэр Бадмажаповай отарынхид хамта 14 хони ажалай нэмэлтэ түлбэридэ абаба. Мүн нүхэд Цыренов, Дамчиев, Аюшеева гэгшэдэй отарынхид тус тустаа арбаад хони абаа.

Мүнөө эндэхи хонишод хонидойнгоо үбэлжэлгые эмхитэй һайнаар үнгэргэхын, шэнэ түлнүүдые үхэл гарзагүйгөөр абажа түлжүүлхын тула урма зоригтойгоор ажаллажа байнхай.

Д. Цыремпилов.

тула шэнэ предприятинуудые риха шухала. Зүһэхэ инструментдые бүтээдэг нэгэ завод Улан-эдэ баряа һаа һайн байгаа. Улан-ын механизированнэ шэлэй заво- база дээрэ электролампын шэл, бонуудые хэдэг болоо һаа зохис-. Тиимэһээ эндэ электролампова од барихада таараха байна.

Зургаадахи табанжэлэй һүүлээр, адахи үедэнь республика дотор талл болбосоруулдаг промышлентиин хэдэн шэнэ предприятинууе барибал һайн байна. Тэрэ тоо- токарна станогуудай, электро-ническэ түхеэрэлтын хэрэгсэл-үдэй заводууд баригдаха юм.

ЭЛЕКТРОЭНЕРГЕТИКЭ БА ҮНГЭТЭ МЕТАЛЛУРГИ

Энергетическэ база хадаа респубкын арадай ажахын саашадаа гжэхэ үндэһэ һууринь болоно. ромышленностиие, транспортые ба дөө ажахые саашадань хүгжөөхын лада тэдэниие электричествын хүэр бүри ехээр хангадаг болохо хэтэй.

Мүнөө үедэ Бурят-Монголой элекэнергетическэ ажахы угаа багаар жэнхэй. Республикын ажахын уржа байгаа эрилтэнүүдые электроэрги үшөө хангажа шаданагүй.

Бурят-Монголой арадай ажахые радань хүгжөөхэдэ электроэнербүри ехээр хэрэглэдэг болохо юм. үнөө байгаа электростанцинуудые гэдхэжэ, шэнэ электростанцинууе барихада эдэ эрилтэнүүд хангагха. Зургаадахи табанжэлэй турша о Улан-Удын городской электронци, ПВЗ-гэй ТЭЦ болон бусад ктростанцинууд шэнэдхэн бариге юм. ПВЗ-гэй ТЭЦ-эй хүсэниинь р дахин ехэ болохо. Шулуу нүүрэр хүдэлдэг ехэхэн хүсэтэй теплоэктростанци Гусиноозёрскдо багдаа һаа таарамжатай. 1960 — 70 онуудай турша соо Сэгэ мүрэн дээрэ гидроэлектростанци, мүн целлюлозно-саарһанай, картонно комбинадуудай, үнгэтэ металлургиин ба бусад предприятинуудай дэргэдэ теплоэлектростанцинууд баригдажа, электричествэ хэрэглэлгэ республика дотор нилээд ехэ болохо.

Мүнөөнэйхитэй жэшэбэл, республикын электростанцинуудай хүсэн 1960 ондо 2,5 дахин ехэ болохо. Бурят-Монголдо ойрын 10—15 жэлэй туршада нэгэ хүн бүхэндэ хүртэхэ электроэнерги 5 дахин ехэ болохо, промышленностьда электроэнерги хэрэглэлгэ 5 дахин, хүдөө ажахыда 8 дахин, коммунальна ажахыда 9 дахин ехэ болгогдохо юм. Электроэнерги иимэ ехээр гаргадаг болоод байхадаа республика дотор электроэнергиин ехээр хэрэглэдэг үнгэтэ металлургиин, химическэ промышленностиин болон бусад һалбаринуудые байгуулха аргатай болохобди.

Мүнөө Бурят-Монголой АССР хадаа шухаг металлнуудые абадаг районуудай нэгэниинь гээшэ. Эндэ үнгэтэ болон шухаг металлнуудай элбэг дээрэһээ тэдэниие болбосоруулха предприятинууд ерээдүй сагта олоор баригдаха байна.

НҮҮРҺЭНЭЙ ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Мүнөө үедэ республика дотор хэрэглэгдэдэг нүүрһэнэй хахадһаа ехэнь Иркутска областьһоо асарагдана. Нютагай нүүрһэ ехээр хэрэглэдэг боложо, нүүрһэ холоһоо асаралгые багадхаха зорилго нүүрһэнэй промышленностиин урда табигдана.

Зургаадахи табанжэлэй туршада республикада нүүрһэ хэрэглэлгэ хоёр дахин ехэ болохо. Тиимэһээнь нүүрһэнэй шэнэ шахтануудые бариха ёһотойбди. Нэн түрүүн Загастайда нүүрһэ ехээр малтажа болохо.

Нэмэл аргаар нүүрһэ абалгые Бурят-Монголдо үргэнөөр дэлгэрүүлхэ шухала. Юрын шахтануудта орходоо нэмэл аргаар нүүрһэ абахада ажалай бүтээсэ 4—5 дахин дээшэлнэ, нүүрһэнэй өөрын үнэ 3 дахин химдарна. Тиигээдшье иимэ аргаар малтадаг разрез бэлэдхэхэдэ шахта бариһанда орходоо нэгэ хахад, хоёр дахин бага мүнгэн таргашалагдаха байна.

Республикын промышленностьда нилээд ехэ металлургическа кокс хэрэгтэй. Энэ ушарта Түгнын талын удаан шатадаг шангинска нүүрһэ хэрэглэжэ боломоор.

1954 онойхитой жэшэбэл, 1970 оной һүүл багаар Бурят-Монголдо нүүрһэ хэрэглэлгэ таба үлүүтэй дахин ехэ болохо. Эдэ эрилтэнүүдынь имагтал республика дотороо абтаһан нүүрһээр хангагдаха юм. Тиимэһээ Гусиноозёрскдо, Загастайда, Түнхэнэй аймагай Заготуйда, Яруунын аймагай Дабаани Горхондо ба бусад нютагуудта шэнэ шахтануудые барибал зохистой.

ОЙ МОДОНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Республикын ой модоной промышленностиие саашадань хүгжөөхын тула модые хүсэд болбосоруулдаг болохо, Байгалай зүүн эрье шадарай, Дунда-Витимэй хада газарай ой модоной баялигые хэрэглэдэг болохо. Энээнтэй хамта модо хюреэдэг, модо болбосоруулдаг, лесохимическэ промышленностиие ехээр хүгжөөхэ шухала.

Зургаадахи табанжэлдэ республика дотор вискозно-целлюлозно ехэ комбинат барилга хадаа шухала зорилгонуудай нэгэниинь болоно. Энэ комбинат Үдэ, Сэлэнгэ мүрэнүүд шадарай ой модо хэрэглэжэ хүдэлхэ юм.

Вискоз-целлюлоз хэхын туладa имагтал эрхим һайн модон хэрэглэгдэдэг, отологдоһон модоной 30 процентнь түлеэн болгогдон хэрэглэгдэдэг. Тиимэһээ түлеэн болохо модые ашагтайгаар хэрэглэхын тулада хабтаһанай (картонно) комбинат баряа һаа һайн.

Улан-Удын модоной завод һаяар үргэдхэгдэхэ ба шэнэдхэгдэн баригдаха юм. Стандартна гэр баридаг завод, мебельнэ фабрика болон бусад предприятинууд баригдажа, модо болбосоруулдаг промышленность саашадаа хүгжэхэ байна.

1960—1970 онуудта үшөө хоёр целлюлозно-саарһанай комбинадуудые барибал зохистой. Тэдэнэй нэгыень Баргажанай адагта, нүгөөдыень Дээдэ-Витимэй ой модотой газарта баримаар. Турка голой адагта 8—10 рамна модоной завод барижа болохоор. Эндэхи модоной заводой үлөөдэһэ хэрэглэхын тула барилгын хэрэгсэлнүүдые хэдэг завод барижа болохо.

ХҮНГЭН БА ЭДЕЭ ХООЛОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Үргэн хэрэглэлэй эд бараа бүри ехээр гаргадаг болохын тула нэн түрүүн Улан-Удын сэмбын фабрикые үргэдхэбэл һайн һэн. Бага мүнгэ һомолжо, олон янзын, һайн шанартай сэмбэ гаргадаг болохо, мүн тэрэ продукцияа хоёрһоо үлүү дахин ехэдхэхэ арга бии. Нооһо угаахын тулада республикаһаа ондоо тээшэ абаашаха, тиигээд угаагдаһан нооһоёо Бурят-Монголой предприятинуудта дахин асарха гээшые саашадаа болюулха шухала. Зургаадахи табан жэлдэ Улан-Удын сэмбын фабрикада нооһо угаадаг цех бариха гү, али нооһо угаадаг тусхай фабрика бариха хэрэгтэй.

Арһанай-гуталай комбинат бариһаа гадуур, хонинной арһаар хубсаһа оёдог фабрика бариха шухала.

Вискозно-целлюлозын комбинадай продукциин база дээрэ искусственнэ волокногой фабрика баряа һаа зохистой. Эрхим шанартай ноохон бүдэй комбинат Бурят-Монголдо бариха дүүрэн арга бии. Тус комбинат гансал нютагай түүхэй эд дээрэ хүдэлхэ байна.

Республикын ажалшадые эдеэ хоолоор улам һайнаар хангадаг болохын тула мяха хадагалха, багашаг түхеэрэлгэнүүдые, колбасна мастерскойнуудые Гусиноозёрскдо, Кяхтада, Городок городто бариха шухала. Тиихэдэ эдэ нютагуудай ажалшад мяханай зүйлөөр бүри һайнаар хангагдадаг болохо.

Һү буйлуулдаг промышленность мүн лэ ехээр хүгжэхэ юм. Городок городто, Гусиноозёрскдо, Каменск тосхондо ба бусад нютагуудта һүнэй заводууд баригдаха.

Гансал һү буйлуулгын мэргэжүүлэгдэһэн ехэ ехэ малажалай зонуудые һаяын сагта бии болгохын тулада тусхай хэмжээ абажа эхилхэ хэрэгтэй. Энээнэй база дээрэ тоһоной ба сыр хэдэг механизированнэ заводуудые бариха шухала. Завод бүхэниинь сүүдхэ соо 25 тоннһоо доошо бэшэ һү болбосоруулха ёһотой. Зургаадахи табанжэлдэ Гусиноозёрскдо хилээмэнэй завод, Кяхтада механизированнэ пекарни, Улан-Удэдэ макароной, кондитерска фабрика баригдаха.

Республикын уһа сөөрэмүүдһээ загаһан бүри ехээр баригдадаг болохо. Загаһанай консервын заводууд шэнэдхэгдээд баригдахаар байгаа. Тэдэ заводууд буйлуулһан загаһа ба загаһанай консервэ бүри ехээр гаргадаг болохо юм.

БАРИЛГЫН МАТЕРИАЛНУУДАЙ ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Республика доторхи барилганuудта зургаадахи табанжэлдэ табадахи табанжэлэйхидэ орходоо мүнгэн 2,5 дахин ехээр һомологдохо. Тиимэһээ барилгын материалнуудай предприятинуудые үргэдхэхэ, шэнэдхэхэ ба шэнэ заводуудые бариха шухала.

Барилгын материалнуудай промышленность республикын ажахын ургалтада орходоо бүри түргэнөөр хүгжэхэ ёһотой. Хана хэдэг материалнуудаар барилгые хангахын тула Татауровска хирпиисын заводой барилгые түргэдхэхэ хэрэгтэй. Шэлэй механизированнэ завод, Темлюйскэ хирпиисын ба известково заводууд үргэдхэгдэхэ, шэнэдхэн баригдаха болоно.

Түмэр-бетонно түхеэрэлтэнүүдые ба бетонно блогуудые хэхэ хэрэгтэ тусгаар анхарал табиха хэрэгтэй. Иимэ заводуудые нэн түрүүн Улан-Удэдэ ба Гусиноозёрскдо бариха шухала.

Шлакоблогуудые бүри ехээр хэдэг болохо, мүн зарим аймагуудта багашаг хүсэтэй хирпиисын заводуудые бариха шухала. Хүдөө ажахын барилгые хангахын тула зарим аймагуудта извёстко элһэнтэй холижо, блогуудые хэдэг болоо һаа таарамжатай. Эдэ блогууд хана хэхэ һайн материалнууд боложо шадаха байна.

Үнгэлэн тоёохо, хушалтын ба бусад материалнуудые хэлгэ республика дотор үргэнөөр хүгжэхэ ёһотой. Арадай ажахые барилгын материалнуудаар хангаха дүүрэн арга боломжо Бурят-Монголдо бии.

Бурят-Монголой промышленностиин шухала һалбаринуудай саашадаа хүгжэлгые уридшалан хараалхада иимэ байна. Промышленна шэнэ барилганууд, мүнөө байгаа предприятинуудые үргэдхэлгэ, тэдэниие шэнэдхэн барилга Бурят-Монголой АССР-эй үйлэдбэриин хүсэнүүдэй улам хүгжэлгэдэ ехэ үүргэ дүүргэхэ. Иигэжэ тэрэнэй экономическа удхашанарынь улам дээшэлхэ, мүн Эхэ ороноймнай ажахыда тэрэ бүри ехэ үүргэ дүүргэдэг болохо байна бшуу.

Г. ТАРАСОВ, экономическа наукануудай кандидат, СССР-эй Наукануудай Академиин Бурят-Монголой комплексно экспедициин эрдэмтэ секретарь.

„Тетюхе Майнинг Корпорейшн", „Лена Гольдфильдс" гэжэ английска общестВонуудта үгтэһэн уялгануудай ёһоор СССР-эй түлэхэ түлбэринүүд тухай асуудал

ТАСС-эй корреспондентдэ мэдээжэ болоһон ёһоор, «Тетюхе Майнинг Корпорейшн», «Лена Гольдфильдс» гэжэ английска общестВонуудта үгтэһэн уялгануудайнгаа ёһоор, Советскэ Союзай түлбэрээ түлэхэ тухай асуудалаар «Уолтерс энд Харт» гэжэ адвокадуудай английска конторо Лондондо байгаа СССР-эй посольстводо хандаба. Имнэ уялганууд 1932—1934 онуудта эдэ общестВонуудай концессинүүдые СССР дотор усадхаһантай дашарамдуулан үгтэһэн байгаа.

Уялгануудайнгаа ёһоор, түлбэрээ түлэлгые түргэдхэхые Советскэ правительствын абаһан хэмжээнүүдые Лондондо байгаа СССР-эй посольство адвокадуудай тэрэ контородо мэдээсэбэ.

Энээнтэй дашарамдуулан ТАСС-эй корреспондент тайлбари абахын тулада дүүрэн эрхэтэ советскэ органуудта хандаба. Тэдэ органууд иигэжэ мэдээсэв:

«Тетюхе Майнинг Корпорейшн», «Лена Гольдфильдс» гэһэн английска общестВонуудай концессинүүдые СССР дотор усадхаһантай дашарамдуулан, Советскэ правительство 1932—1934 онуудта эдэ нэрлэгдэһэн общестВонуудта уялга үгэһэн байгаа. Тэдэ уялгануудай ёһоор, түлбэринүүд эллэб болзорто түлэгдэхэ ёhотой байгаа.

Эдэ түлбэринүүд Лондондохи Московско Арадай банкаар дамжуулагдан саг үргэлжэ, уялгануүд дотор заагдаһан болзор соо түлэгдэжэ байгаа.

Литовско, Латвийска ба Эстонско банкнуудһаа СССР-эй Гүрэнэй Банкда абтаад, Англиин банкда байһан алтые 1940 оной зун Великобританиин правительствын хуули буусаар хинамжада абаһан дээрэһээ, Советскэ правительство «Тетюхе Майнинг Корпорейшн», «Лена Гольдфильдс» гэһэн английска общестВонуудта үгэһэн уялгануудайнгаа ёһоор түлбэринүүдээ түлэхэеэ даб дээрэ болоулха баатай болоһон байна. Энэ асуудалаар СССР Англи хоёр хоорондоо дипломатическа бэшэгүүдые абалсаа. Тиихэ үедөө Советскэ правительство харьяата талануудай али алиниинье хангаан, энэ асуудал гуримшуулхаар бэлэн байһанаа нэгэнтэбшэ мэдүүлээ. СССР-эй Гүрэнэй Банкын алтые Британска правительствын хинамжадаа абахаяа болимсоорнь Советскэ правительство текущи түлбэринүүдээ дахин түлэжэ, «Тетюхе Майнинг Корпорейшндэ», «Лена Гольдфильдста» үгэһэн уялгануудайнгаа ёһоор түлбэрээ түлэжэ эхилхээр бэлэн байна гэжэ Лондондо байгаа СССР-эй Посольство буун 1945 оной мартын 15-да Великобританиин Гадаадын хэрэгүүдэй министерстводо мэдээсээ һэн.

«Тетюхе Майнинг Корпорейшн», «Лена Гольдфильдс» гэһэн английска общестВонуудта үгтэһэн уялгануудайнгаа ёһоор түлбэрээ түлэхэ тухай асуудал гуримшуулха зорилгоор Советскэ правительство һүүлэй үедэ шэнэ алхамуудые хээ. Лондондо байгаа СССР-эй Посольство 1955 оной сентябриин 8-да Великобританиин Гадаадын хэрэгүүдэй министерстводэ һануулгын бэшэг барюулба. Англиин банк дотор хинамжада абтаһан СССР-эй Гүрэнэй Банкын алтанай заримыень даруулжа, «Тетюхе Майнинг Корпорейшн», «Лена Гольдфильдс» гэһэн общестВонуудта түлэгдөөгүй үлөөшэ түлбэрээ түлэхөөр Советскэ правительство бэлэн байна гэжэ тэрэ бэшэг соо мэдээсэгдээ һэн. Тиимэ болохолоороо, Советскэ правительство тэрэ түлбэрээ энэ бүхы алтанай хинамжада абтаһание болиулха тухай асуудалай гуримшуулгатай холбоогүй гэжэ зүбшөөрбэ.

Бии байгаа мэдээнүүдэй ёһоор, Англиска правительство Лондондо байгаа СССР-эй Посольствын һануулгын бэшэгтэ харюу үшөө үгөөгүй байна.

Индиин Президент Прасадай хэһэн мэдүүлгэ

ДЕЛИ, январиин 10. (ТАСС). Индийскэ мэдээсэлэй бюро иигэжэ дамжуулна:

Гэгээрэлэй шэнэ системэдэ дамжан оролго хоёрдохи табанжэлэй үедэ гэгээрэлэй талаар бэелүүлэгдэхэ программын гол хубинь болохо гэжэ найданаб гээд, Индиин президент д-р Раджендра Прасад Делидэ байхадаа январиин 8-да мэдээсэбэ.

Англичанинуудай тогтооһон гэгээрэлэй системэ хадаа мүнөө хубилһан эрхэ байдалда тааража шадахагүй, сүлөөтэ ороной эрилтэнүүдтэй зохилдонгүй байна гэжэ бүгэдэ зон һанана гээд, президент мэдүүлбэ. Университедүүд болон багшанарай организацинууд правительствотай харилсаатайгаар энэ системые һэлгэхэ ябадал бэлэдхэжэ байна гэжэ тэрэ хэлэбэ.

КНР-эй худалдаа наймаанай түлөөлэгшэд Саудовско Аравида ерэбэ

ДЕЛИ, январиин 10. (ТАСС). Хитадай Арадай Республикын худалдаа наймаанай түлөөлэгшэд Саудовско Аравида ерэбэ гэжэ Делиин радио мэдээсэнэ. КНР-эй гадаадын худалдаа наймаанай министрын орлогшын толгойлһон эдэ түлөөлэгшэд Саудовско Аравиин правительствын уряалаар ерээ. Тэдэнэр Хитадай ба Саудовско Аравиин хоорондо худалдаа наймаанай харилсаа тогтоохо тушаа Саудовско Аравиин финансова бүлэгүүдэй түлөөлэгшэдтэй хөөрэлдэхэ байна.

Франциин ба Урда Вьетнамай хоорондохи харилсаан муудаба

ПАРИЖ, январиин 10. (ТАСС). Франциин ба Урда Вьетнамай хоорондохи харилсаануудай улам муудаһан тухайда «Эко» газетэ мэдээсэнэ. Урда Вьетнамһаа Французска союзай суглаанай гэшүүд байһан 13 хүн тушаалһаа гараха тухай мэдүүлгэ хамтаран бариба. Тиимэ болохолоороо, Урда Вьетнамай ба Французска союзай хоорондохи «политическэ һүүлшын холбоо барисаан» таһарба гээшэ гэжэ газетэ бэшэнэ.

Урда Вьетнамай правительствые толгойлогшо Нго Динь Дьем болбол Сентени гэгшын толгойлдог французска правительственна түлөөлэгшэдые Вьетнамай Демократическа Республикаһаа дуудажа асарха тухайда урдынхидаал адляар эрид шууд эрижэ байна гэжэ газетэ онсолон тэмдэглэнэ. Энэ эрилтые хангаал һаа, Франциин ба Урда Вьетнамай хоорондо политическэ болон экономическа ямар нэгэн хэлсээнүүдые дахин үргэлжэлүүлхэ уридшалһан услови болоно гэжэ Нго Динь Дьемэй правительство мэдүүлнэ.

Нүгөөдэ талаһаа, Оппено гэжэ посолой толгойлдог Урда Вьетнамай французска түлөөлэгшэд ямаршье үүргэ дүүргэнэгүй шахуу, тиин мүнөө үедэ тэдэнэр «хизаарлагданхай эрхэтэй байна» гэжэ газетэ бэшэнэ.

Гүрэнэй департаментын түлөөлэгшэ Уайт гэгшын хэһэн мэдүүлгэ

ВАШИНГТОН, январиин 10. (ТАСС). Январиин 8-да американска далайн пехото Иордани дотор демонстрацида хабаадагшадые буудаа гэһэн мэдээсэлнүүд зүб гээшэ гү гэһэн асуудалда гүрэнэй департаментын түлөөлэгшэ Уайт үсэгэлдэр пресс-конференци дээрэ харюусаха зуураа, «далайн пехото буудаа һэн, теэд үймөөндэ хабаадагшад тээшэ буудаагүй» гэжэ хэлэбэ.

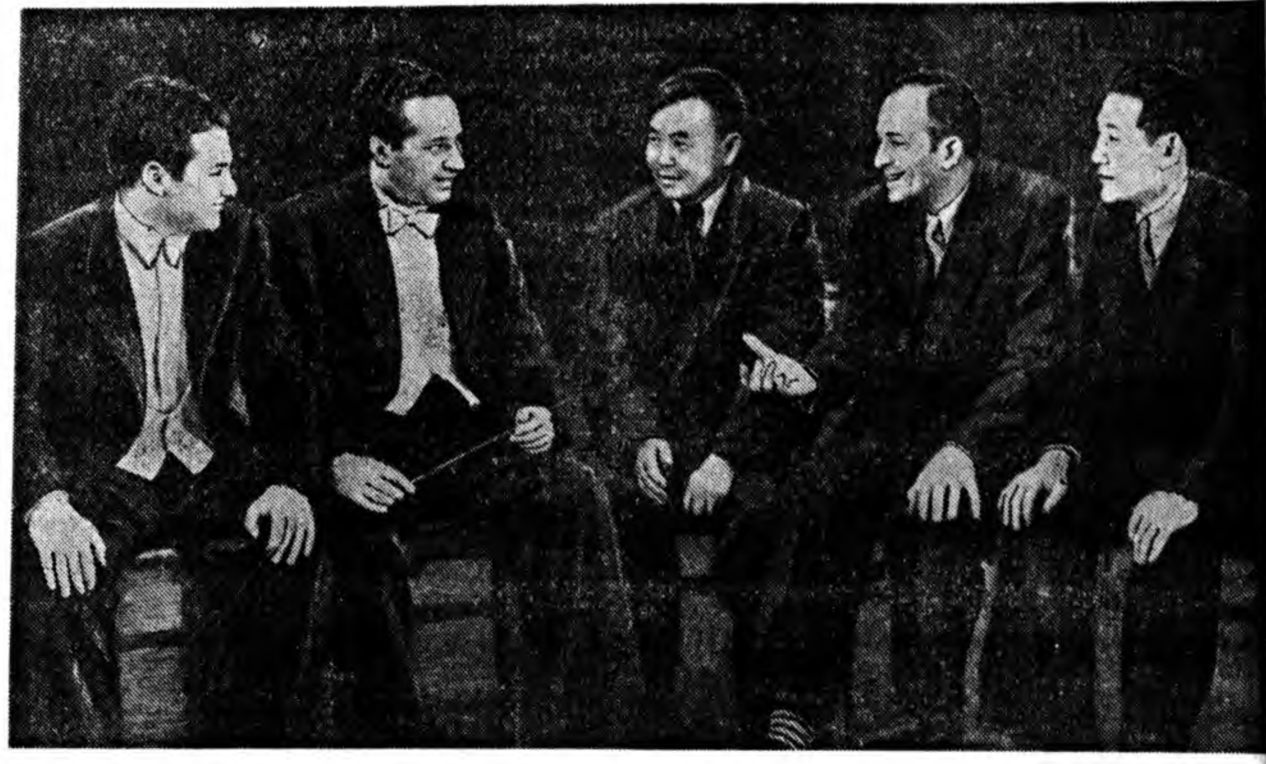
Январиин 8-най воскресеньедэ иорданска демонстрантнууд «генеральна консулой ордон руу нэбтэрэн орохо һэдэлгэ гаргаа, теэд далайн пехотоһоо асарагдаһан харуулшадта ба һахюулшадта сохюулжа гэдэргээ сухариба» гэһэн мэдээ гүрэнэй департамент абаа гэжэ гүрэнэй департаментын нүгөөдэ түлөөлэгшэ мэдүүлбэ.

Урда Вьетнамдахи байдал тушаа

ПЕКИН, январиин 10. (ТАСС). Синьхуа агентствын корреспондент Ханойһоо иигэжэ мэдээсэнэ:

Нго Динь Дьем Женевскэ хэлсээнүүдые эбдэжэ, Урда Вьетнамда нэгэ талын «һунгалта» хэхэ гэжэ хараалаад байһанаа, Урдашье, Хойтошье Вьетнамай ниитэ зоной хашахада, тэрэнээ хойшолуулха баатай болоо гэжэ «Нян Лан» газетэ мэдээсэнэ.

★ Һонирхолтой концерт ★

Гастролёор ябаһан Свердловско симфоническа оркестр декабриин 11-дэ Ленинэй орденто Бурят-Монголой оперо ба баледэй театр соо түрүүшынгээ концерт табиба. Театр соо хүнүүд олоороо сугларжа, концертые ехэ һонирхон шагнаа.

РСФСР-эй искусствонуудай габьяата ажал-ябуулагша, профессор М. И. Паверманай хүтэлбэри доро П. Чайковскиин «Дүрбэдэхи симфони» гүйсэдхэгдэжэ, сугларагшадые һонирхуулба.

Манай шагнагшад Свердловско оркестрынхидай наадалгын мэргэжэл, техникые, илангаяа профессор М. И. Паверманай дүрэтэй, шадабаритай хүтэлбэрие ехэ үндэрөөр сэгнэһэн байна. Профессор М. И. Паверманай хүтэлбэри доро наадагдаһан П. Чайковскиин «Дүрбэдэхи симфони» ба бусад номернуудынь нэрьемэ альга ташалгаар һайшаагдаба.

Удаань бурядай композитор Бау Ямпиловай «Сэсэглэн һалбараа хизаар» гэжэ сюитэһээ «Үүр», «Һүр жабхаланта марш» гэжэ хоёр хэһэгынь гүйсэдхэгдөө. Һайн дирижертой, хүсэд бүридэлтэй оркестрээр гүйсэдхэгдэһэн манай композиторай энэ зохёол удха[…] түтэлдэр, аялгашье һайнтай байна. Мүнөө үеын бу[…] дайдын гоё һайхан дүрэ түһөөе, бурят-монгол ара[…] хүгжэлтые харуулһан композитор Ямпиловай […] зохёол шагнагшадай сэдьхэл һанаае ехэ хүдэлгэ[…]

Бүхэсоюзна ба уласхоорондын конкурснуудай л[…] реат Эдуард Грач скрипкээр наадажа, гүйсэд[…] дүрэ шадабари, техникээрээ сугларагшадые гайх[…] ба. Э. Грач болбол Париж, Будапешт городуудта […] лоһон уласхоорондын конкурсда хабаадажа, ү[…] сэгнэлтэ абаһан ба лауреадай нэрэзэргэ олоһон б[…] на.

Гүрэнэй Свердловско симфоническа оркестрын […] рүүшын концерт композитор Листын «Прелюды» […] жэ симфоническа поэмээр дүүрэбэ.

Декабриин 12-ой үдэшэ Свердловскын симфо[…] ческа оркестр һүүлшынгээ концерт табиба. Тус к[…] цертдэ РСФСР-эй габьяата артист, Сталинска ш[…] гай лауреат, Гүрэнэй Академическа Ехэ театрын […] лист А. И. Орфенов хабаадалсаһан байна. Энэ […] цертын программань бүришье һаа һонирхолтой. […] сэдхэгдэһэн номернууд соонь советскэ ба арадай […] мократиин оронуудай композиторнуудай зохёол[…] оролсоо. Мүнөөдэр хүндэтэ айлшаднай аян за[…] үргэлжэлүүлхэнь.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Профессор М. И. Паверманай […] тэлбэри доро Бүхэсоюзна ба уласхоорондын конк[…] нуудай лауреат Э. Д. Грач композитор Эшпай […] гэй «Венгерскэ аялганууд» гэһэн зохёол оркест[…] дэмжэлгэтэйгээр гүйсэдхэжэ байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (Зүүн гараһаа) Бүхэсоюзна […] уласхоорондын конкурснуудай лауреат Э. Д. Г[…] РСФСР-эй искусствонуудай габьяата ажал-ябуу[…] ша, оркестрын главна дирижер, профессор М. И. […] верман, композитор Д. А. Аюшеев, дири[…] А. Г. Фридлендер, композитор Ж. Б. Батуев гэ[…] концертын һүүлээр хөөрэлдэжэ байна.

В. Бадеевай фот[…]

Б. Баторовай текс[…]

КРИТИКЭ БА БИБЛИОГРАФИ

Бурят-монгол литературын учебнигэй дутагдалнууд тухай[1])

Үнгэрэгшэ һуралсалай жэлдэ авторнууд А. Н. Тантятова, Н. О. Шаракшинова ба бусад бурят-монгол литературын 8—10 классуудта үзэхэ учебник зохёожо шэнээр гаргаһан байна. Тус учебнигэй һургуулинуудта тон хэрэгтэй байһан дээрэһээ багшанар ехэ хүндэтэйгээр хүлеэжэ абаба. Юундэб гэхэдэ, энэ учебник түрүүшын хэблэлдэ (8—9 классуудай учебнигүүд) теоретическэ, методическа болон практическа талаараа шанар багатай байжа, шэнээр хэблэгдэхэ болоһон байгаа. Шэнээр хэблэгдэһэн бурят-монгол литературын учебник соо тус дутуунуудай ехэнхинь усадхагданхай.

Зүгөөр энэ учебник алдуугүй, тон һайн гэхээр бэшэ байна. Манай һаналаар, тэрэ юрэнхы дээрээ иимэрхүү алдуунууд, дутуунуудтай гэхээр, нэрлэбэл:

1. Авторнууд учебник соогоо нэгэ зарим алдуунуудые гаргажа, буруугаар тодорхойлгонуудые үгэнэ, жэшээлхэдэ:

а) 38-дахи нюурта, авторнуудай һаналаар, «шүлэглэжэ найруулагдаһан (?) аман зохёол таабаринууд» гэжэ буруугаар тодорхойлогдоно. Юундэб гэхэдэ, таабаринууд «шүлэглэжэ найруулагдаашьегүй» байдаг бшуу: Далайн хулһан үегүй. (Һорьмоһон) Ой соо нохой хусаба. (Модо сабшаха).

б) 85-дахи нюурта авторнууд «үльгэрэй хэлэнэй гол словарна фонд» гэжэ хэлэнэ. Теоретическэ талаһаа үльгэрэй хэлэнэй гол словарна фонд гэжэ байдаггүй, харин ниитэ арадай хэлэнэй гол словарна фонд гэжэ байдаг лэ.

в) 87-дохи нюурта авторнууд «боохоной аймагай диалект» гэжэ хэлэнэ. Нэгэдэхеэр, боохоной бурядай хэлые «диалект», хоёрдохёор, «аймагай» диалект гэхэдэ буруу бшуу.

г) 93-дахи нюурта «Советскэ үеын фольклорно зохёолнуудай онсо шэнжэ (!) хадаа шухала удхашанартай, бүгэдэ арадта хамаатай» гэжэ хэлэгдэнэ. Теоретическэ талаһаа Октябрьска революциин урдын фольклорые шухала удхашанаргүй, бүгэдэ арадта хамаатай бэшэ гэжэ хэлэмээр бэшэл.

д) 160-дахи нюурта авторнууд «буряад шүлэглэмэл формодо Октябрьска революциһаа урда рифмэ үгы байһан ба тэрээнние эгээн түрүүн (?) Б. Абидуев табиһан» юм гэжэ тайлбарилна. Хэнэйшье мэдэһээр, урданай үльгэр, дуун, таабари, оньһон үгэнүүдтэ рифмын (ехэнхидээ глагольно) байһаниинь элитэ. Юундэб гэхэдэ, урдань ба мүнөөшье рифмэ ямар нэгэ үгые тодорхойлжо, онсолон тэмдэглэхэдэ ба сээжэлдэхэдэнь амар, хүнгэн, уран гоё болгожо үгэдэг байгаа:

һураһан—далай, (рифмэ)
һураагүй—балай.

е) 77-дохи нюурта авторнууд «Абай Гэсэр» гэжэ үльгэр 4 янзын идейтэй гэжэ тайлбарилна. Теоретическэ талаһаа нэгэ зохёол соо хододоо нэгэ гол идея байдагынь элитэ.

II. Учебник соо зарим темэ, асуудалнууд дутуугаар, хүсэд бэшээр тайлбарилагдана.

а) Учебник соо (I—II хуби) юрэнхы дээрэнь абахада зохёолнуудта идейнэ, уран һайханай талаһаа шэнжэлэл дутуугаар, хүсэд бэшээр үгтэнэ.

Зохёолнуудай композиционно найруулгын, хэлэнэй, идейнэ шэнжэлэл, тэдэнэй онсо илгаанууд дутуугаар тайлбарилагдана. Ямаршье уранзохёолшо өөрын тусхай литературна найруулгатай, тиимэһээ тэрэнэй зохёол бүхэниинь мүн баһа онсо илгаатай байдаг. Учебник соо фольклорно зохёолнуудһаа танса «Дэгдээхэй мэргэн», «Баатар ба хоёр толгойто бүргэд», литературна зохёолнуудһаа «Үүрэй толон» зохёолнуудай «композиционно» шэнжэлэл үгтэнэ. Гэхэ зуура, авторнууд «композициин онсо зүйл» гэжэ асуудал соогоо миин лэ зохёолой удхын(?) тухай хэлэнэ. Удхын (зохёолой удхые һурагшад хрестомати сооһоо уншадаг) ба композициин шэнжэлэл хоёр ондоонууд гэжэ мэдээжэ. Теэд авторнууд зохёолнуудай онсо сюжетнэ шэнжэлэл дутуугаар үгэнэ. Жэшээнь, «Шоно-Баатар» гэжэ зохёолой сюжетнэ шэнжэлэл соо авторнууд мүн баһа удхын тухай хэлэнэ. 65-дахи нюурта «Дэгдээхэй мэргэн» зохёолой онсо зүйлые авторнууд миин лэ тэрэнэй удха дээрэһээ абажа «энэ онтохоной онсо шэнжэнь (!) юуб гэхэдэ, эндэ үбгэн залуу хоёрой хоорондохи һорёое харуулна» гэжэ тоолоно. Авторнууд зохёолнуудай, геройнуудай хэлэнэй шэнжэлэл хүсэдөөр үтэнэгүй ба үгэжэшье шаданагүй. Геройнуудай онсо хэлэн зохёолой идеягэй, геройнуудай характеристикын, сюжедэй хүгжэлтын гол материал болодог бшуу. Учебник соо үгтэһэн «хэлэнэй» зарим шэнжэлэлгые хараад үзэхэдэ, дутуугаар үгтэнэ гэмээр, жэшээлхэдэ, 85-дахи нюурта «Үльгэрнүүдэй хэлэнэй анализ» соо миин лэ: «амитанай, хубсаһанай, байгаалиин нэрэнүүд (морин, дэгэл, аадар), тэмдэгэй, юумэнэй нэрэнүүд, глаголнууд (улаан, гэр, ерэбэ, байба г. м.) үльгэрнүүдэй хэлэн соо ушарна гээд орхигдоно. Гадна, «Абай-Гэсэр», Ж. Тумуновай «Нойрһоо һэриһэн тала», Ч. Цыдендамбаевай «Банзарай хүбүүн Доржо» г. м. зохёолнуудай идеянь тобшохоноор, тодоор үгтөөгүй.

б) 104-дэхи нюурта «шэнэ частушканууд» гэжэ асуудал үгтэнхэй. 'Частушка гэжэ юун бэ? Хэзээ бии болоһон бэ? Юугээрээ дуунуудһаа (ёохорой) илгаатайб? г. м. асуудалнуудта оройдоошье харюу үгтэнэгүй.

в) Бурят-монголой фольклор литературын үндэһэ һууринь боложо үгэһэниинь мэдээжэ. Авторнууд юун дээрэһээ, юугээрээ фольклор литературада үндэһэниинь болооб гэжэ харуулнагүй. Гадна, тэдэ хоёрые бэе бэеһээнь илгажа, 18-дахи нюурта «фольклорой литератураһаа илгаа» гэжэ асуудал үгэнэ. Зүгөөр учебнигэй 94-дэхи нюурта иимэрхүүгээр хэлэгдэнхэй: «зарим (?) шүлэгүүд ба дуунууд урдын аман зохёолнуудтай адлишуугаар (?) найруулагдаһан байдаг».

г) Авторнууд шэнэ, советскэ үеын фольклорой революциин урдын фольклорһоо илгаа, тэдэнэй шэнэ онсо зүйлнүүдыень, илгаань гүнзэгытөөр үгэнэгүй (92—138 нюурнууд).

д) Ород классическа литература бурят-монгол литературада саг үргэлжэ нүлөөлжэ байдаг. Энэ асуудал авторнууд юундэшьеб даа орхёод лэ гараа.

III. Авторнууд заримдаа тодо бэшээр, ойлгосогүйгөөр материалаа тайлбарилна.

а) 12-дохи нюурта авторнууд фольклорно зохёолнуудай бэшэ зохёолнуудһаа илгаа, онсо шэнжэнь юуб гэхэдэ, «тэдэ формо ба удхаараа нэгэдэнги, уран һайхан байдаг» гэжэ тоолоно. Фольклорно зохёолнуудһаа бэшэ зохёолнууд, жэшээлхэдэ, литературна зохёолнууд, удхаараа ба формоороо нэгэдэнги бэшэ байжа болохо гү?

б) 114-дэхи нюурта авторнуудай һаналаар «шэнэ онтохонуудай онсо шэнжэ хадаа фантастическа аргаар һанаанһаа абажа зохёогдодог бэшэ» гэжэ хэлэгдэнэ. Октябрьска революциин урдын фольклор арадай ажабайдалһаа абтадаггүй, харин һанаанһаа абтаһан фантастика, тиихэ зуура «советскэ фольклорто фантастика үгы» гэхэдэ боломоор гү?

в) 70-дахи нюурта үльгэр соохи «мангадхай»—аюулта байгаалиин образ» болоно. Магад, мүн баһа баяд, ноёдой образ бэшэ гү?

IV. Учебник соо зарим материалнууд һурагшадта үлүүсэ,хүндэ боложо оронхой. Жэшээлхэдэ:

а) Авторнууд, дээрэ хэлэгдэһэнэй ёһоор, зохёолнуудай композиционно-сюжетнэ шэнжэлэлэй орондо зохёолой удхые үгэнэ. Энэ үгтэһэн удхань учебнигые ехэ болгоно, һурагшадта үлүүсэ боложо, хрестоматиһаа дабтагдажа ороно («Барлаг», «Үнэшэ үрөөһэн үнэшхэйхэн хүбүүн», «Дэгдээхэй Мэргэн», «Алтан үндэгэн» г. м.).

б) Учебник соо хүндэ боложо, үлүүсэ асуудалнууд орогдонхой, жэшээлхэдэ, «Абай Гэсэр» зохёолһоо «Гэсэрэй дайнууд», «Мангадхайнууд 9 янзын «мангадхайнуудые тоолон нэрлэжэ, тусхай асуудал болгожо үгэнэ), «Бурят-монгол литературын хүгжэлтэ» сооһоо «Бурят-монгол арадай түүхын хуудаһан», Б. Абидуевай творчествоһоо «зохёолнуудай үндэһэ һуури», А. Шадаевай творчествоһоо гараар (?) бэшэгдэһэн пьесэнүүд» г. м.

г) Учебник соо жэшээнүүд заримдаа ехэ олоор үгтэнэ, жэшээл[…] «таабаринууд» соо 87 таа[…] «оньһон үгэнүүд» соо 50 оньһо[…] нүүд үгтэнхэй.

д) Авторнууд цитатануудые […] занданы, тайлбарилтагүйгөөр, […] абана, жэшээлхэдэ, М. Горькии[…] татанууд бүхы хоёр нюур […] (8—10 нюурнууд).

V. Зарим ушартаа һуралсала[…] рэ үедэхи программада таара[…] материалнууд учебник соо уш[…] Жэшээлхэдэ, программа соохи[…] рэлтөөр мэргэнэй образ», «Ш[…] Баатарай образ ба композици[…] руулга г. м. асуудалнууд уч[…] соо оронгүй.

VI. Авторнууд тус учебник с[…] һурагшадта зорюулһан идейн[…] мүүжүүлхын талаараа һайн, […] зохёолнуудай хүмүүжүүлгын […] талые һайса харуулнагүй, жэш[…] дэ, Х. Намсараевай «Айда[…] «Эдиршүүд», «Эжэл гурбан н[…] Б. Абидуевай үхибүүдтэ зорю[…] зохёолнуудай хүмүүжүүлгын […] харуулангүй, миин лэ тэдэнии[…] лээд гарана.

VII. Учебник соо зарим ехэ[…] нүүдэй һүүлдэ тобшолол үгт[…] һурагшадта даабари, асууда[…] үгы.

VIII. Заримдаа учебник соо […] нэй талаар дутуунууд уш[…] өөрынгөө бодолнуудые […] скаар, хойно хойноһоонь д[…] дуулжа, һубарюулжа хэлэ[…] ойлгосогүй үгэнүүдшье уш[…] (фольклорой «сэсэн» үгэнүүд?)

Учебник соохи эдэ бүхы дуту[…] методическа талаараа багш[…] та аргагүй хүндэ бэрхэшээл […] руулха байна. Дээрэ хэлэ[…] дутуу дунданууд багшанартай […] сэгдэжэ, шэнэ хэблэлдэ усад[…] ха бэзэ гэжэ найдагдана.

Э. РАДНАЕВ, НИИК[…]
научна сотруд[…]

1) Бурят-монгол литература, 8—10 классуудта үзэхэ учебник, А. Н. Тантятова, Н. О. Шаракшинова, Ж. Б. Балданжабон, Д. М. Мижидон, 1954 он.

Редактор Д. Л. ЛОБСАН[…]

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора—46-32, заместителя редактора 32-74, отв. секретаря—27-37, партийной жизни, сельского хозяйства—47-59, пропаганды и переводов—35-14, культуры и быта, промышленности—34-05, местной информации и писем—24-74, корректорская—32-67, бухгалтерия 37-32. Для междугородных переговоров—16.

Н—00660. Типография Министерства культуры Бурят-Монгольской АССР. Зак. №